

HEJVIC

25 T 6a

Br.

Fersenska mordet

Kungl. biblioteket

0 0000 000074248

DVIG ELISAB. CHARL.

Hitt. Sv.

CXIII

(By)

FERSENSKA MORDET

FORSYTH & CO.

”FERSENSKA MORDET”

SKILDRA DT AF DROTTNING
HEDVIG ELISABETH CHARLOTTA
I HENNES DAGBOKSANTECKNINGAR
FÖR ÅR 1810 OCH 1811

UTGIFNA

AF

CARL CSON BONDE

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1899

1810.

Juni månad.

Jag kommer nu till den ohyggligaste och mest afskyvärda tilldragelse, som någonsin inträffat i Sverige, och som för all framtid kommer att utgöra en skamfläck för hela den svenska nationen, men aldremest för de personer som ej förmådde hindra densamma, nämligen det gräsliga mord, som den 20 i denna månad föröfvades på Riksmarskalken Grefve von Fersen.

Som jag redan i mina föregående anteckningar har omnämnt, började Herr Adlersparre och hela hans anhang genast efter det underrättelsen om Kronprinsen Carl Augusts död ingått, att intrigera i och för valet af en ny tronföljare, hvartill de önskade förmå Konungen, att af pietet för den aflidnes minne, utse dennes broder Hertigen af Augustenburg. Konungen saknade mycket den aflidne prinsen, med hvilken han uti alla afseenden sympatiserat, och som äfven verkligen var en man af ära med välmenande och redliga uppsåt. Han hade särskildt lyckats tillvinna sig Konungens stora vänskap derigenom att han en gång inför honom, då hans blifvande förmälning bragtes på tal, förklarade att han aldrig ämnade gifta sig, för att sålunda blifva i tillfälle att framdeles till sin efterträdare låta utse Prins Gustaf, hvilken på detta sätt skulle kunna blifva återinsatt i sina rättigheter.¹

Kronprinsen som tillbragt sitt lif i fält tillsammans med kamrater, fann sig alltid besvärad i fruntimmerssällskap och hade föga vana vid stora verlden, hvartill hans långvariga vistelse i Norge

¹ Man tänkte nog strax efter prinsens död försöka genomdrifva Prins Gustafs val till tronföljare, men fann det snart omöjligt under nuvarande förhållanden med hänsyn till de uppväckta lidelserna, hvarför Konungen nödgades afstå från denna af billighet och rättvisa framkallade tanke.

äfvén bidragit, under umgänget med detta visserligen hyggliga och duktiga men föga älskvärda folk. Till hela sitt väsen en soldat, var han i sitt uppträdande alltid artig men kylig, hvartill nog äfvén bidrog medvetandet att han utaf en del af nationen var mindre väl sedd samt svårigheten att stifta närmare bekantskap med de personer, som utgjorde hans omgifning, hans naturliga blyghet förlänade honom dessutom ett visst utseende af tafatt-het. Hans moraliska egenskaper voro emellertid sådana att man hade all anledning att vara belåten med hans val till tronföljare, äfvén om man ej tillräckligt är i stånd bedöma hans militära och administrativa förmåga, som han ju aldrig fick riktigt tillfälle att ådagalägga. Ehuru han visserligen icke var särdeles begåfvad på hufvudets vägnar, tror jag dock att han hade ett ganska redigt omdöme. Han var tyst och inbunden, förstod sig ej på musik och tycktes föga bevandrad uti de sköna konsterna i allmänhet; uti sin ungdom hade han möjligen fått en vårdad uppfostran men talade dock ytterst sällan om läsning och litteratur, af den senare var honom den tyska mest bekant. Som han under en allmän konversation alltid satt alldeles tyst, var han en tråkig sällskaps-menniska. Emot sina vänner var han vänfast, men hade ett häftigt lynne och fattade lätt agg mot personer, som gäfvö honom anledning till missnöje, samt nöjde sig ej med att endast skänka sina motståndare sitt förakt, utan gjorde gerna allt för att skada dem. Törhända misstager jag mig vid skildringen af hans karakter, då jag ej känt honom tillräckligt länge, och vågar därför ej fälla ett bestämdt omdöme om honom, ty han var verkligen en af dessa förbehållsamma personligheter, som man har svårt att komma underfund med, hvad man dock med säkerhet kan påstå, är att han var en bra och hederlig karl, äfvén om han saknade naturlig begåfning och mera allmän bildning.

Från första stund efter det underrättelsen om hans död ingått, spred sig det hemska ryktet att han genom olyckshändelse blifvit förgiftad. Läkaren Rossi, hvilken Konungen, vid underrättelsen om prinsens sjukdom afsändt till honom, förklarade sig omedelbart efter sedan dödsfallet blifvit konstateradt, nödsakad att påskynda liköppningen för att söka utröna dödsorsaken, af fruktan att in-elfvorna i annat fall skulle kunna blifva underkastade sådan förvandling att ingenting kunde iakttagas. Kammarherre Sparre, som tillhörde prinsens uppvaktning, invände deremot att han ansåg ingenting härvidlag böra företagas utan särskild befallning från Konungen, samt hemställde huruvida ej något medel funnes att

fördröja förvandlingen, men doktor Rossi, som tyckes hafva varit högst okunnig och oskicklig i sitt yrke, förklarade detta alldeles omöjligt, ehuru det är en känd sak att man åtminstone under åtta dagar kan bevara ett lik från förvandling, genom de kraftiga medel, som stå till de konstförfarnes förfogande. Kammarherre Sparre fann sig då nödsakad att lemna sitt samtycke till liköppningen, för att befria sig från förebråelsen att afsigtligt hafva försummat tillfället att gifva allmänheten fullständig kännedom om orsakerna till prinsens död. Liköppningen förrättades således på tredje dagen efter dödsfallet utaf Herr Rossi i närvaro af tvenne andra läkare från Lunds universitet, hvarvid ett protokoll upprättades och undertecknades. Herr Rossi bar sig likväl så oskickligt åt, att han uraktlät att tillvarataga allt som blifvit funnet i inelfvorna, utan kastade bort det, därför att han ej hade till hands allt som varit erforderligt för en noggrann undersökning.

Omedelbart efter det prinsen fallit utaf hästen, blef han inburen hos en prest, som bodde invid exercisplatsen der olyckshändelsen inträffat, och uti det föregående har jag omförmält hurusom allt gjordes för att frälsa hans lif ehuru förgäfves, de läkare som tillkallades från Lund kunde blott konstatera att ingenting kunde åtgöras; det vid liköppningen upprättade protokollet utvisade att det var ett slaganfall som ändat prinsens dagar. Då underrättelsen härom kom till Stockholm, ville partilidelsen häruti spåra en komplott och den misstanken framkastades att det var för att dölja den verkliga dödsorsaken, som man uraktlätit att verkställa en noggrannare undersökning och påskyndat obduktionen, samt utfört densamma utan ordning och noggrannhet, innan de läkare, hvilka af Konungen blifvit förordnade att dervid biträda, hunnit anlända från Stockholm, ja till och med innan befallning erhållits att företaga densamma. Detta märkliga tillvägagående ansågs bevisa att man önskade hemlighålla den verkliga orsaken till prinsens död, samt att det vore troligt att han blifvit förgiftad. Denna misstanke delades till och med af flere utaf Statsrådets ledamöter, isynnerhet af Herr von Platen, och man sökte ingalunda att dölja sina känslor. Afsigten med sådana ryktens utspridande var antagligen att försöka nedsätta det parti, som fortfarande stod på den gamla kungafamiljens sida, och från Konungen aflägsna hans och hans familjs gamla trogna tjänare, hvilkas inflytande man fruktade. Misstankarna rigtades mot flera personer, som voro fästade vid hofvet, och då för tillfället Grefve Ruuth och Grefve de la Gardie, hvilka redan

förut under riksdagen anlagats för att hafva velat förgifta prinsen, nu ej voro tillstädes, vände sig misstankarna emot deras vänner och släktingar och drabbade därför äfven Grefve Fersen och hans familj.

Emellertid hade Herr Adlersparre och hans anhang lyckats förmå Konungen att understödja Hertigens af Augustenburg val till tronföljare, och riksdagen hade blifvit kallad att samlas under Juli månad. Till hertigen hade konungen äfven skrifvit ett bref för att inhemta hans tankar rörande detta förslag. I ändamål att bearbeta det allmänna tänkesättet för detta val och förbereda dess lyckliga utgång samt motverka de olika tänkande, då antagligen flera kandidater skulle komma att uppställas, beslöto sig de personer som hörde till Herr Adlersparres anhang, bland hvilka var Herr Mannerheim, att bilda en klubb, för att samla folk af skilda klasser till samarbete för det gemensamma målet, och under riksdagen kunna leda ärendenas behandling, isynnerhet i hvad de rörde tronföljarevalet. För att undanrödja hvarje hinder från regeringens sida hade man begärt Konungens tillstånd för bildandet af denna klubb, som trädde i verksamhet de första dagarna i Maj månad. Konungen hade blifvit intalad att en sådan klubb endast skulle kunna vara till nytta, men det blef snart uppenbart att den uteslutande blef upphofvet till all möjlig lögn och nedrighet, som hat och hämndlystnad kan utfinna. Herr Mannerheim var klubbens ledare. Herr Silfverstolpe och hans vänner, som ej kunde förgäta det motstånd deras frihetsidéer rönt från de personers sida som voro fästade vid monarkien och som motarbetat deras planer, rufvade på hämnd. Skandalskrifveriet blef allmänt, men ovisst är huruvida det var Herr Mannerheim som uppmuntrade till författandet af nidskrifter eller om deras författare på eget bevåg sökte tillgodogöra sig alla de lögner, som utspredos inom klubben. — Nästan hvarje dag innehöllo tidningarna hätska anfall emot de ledande männen, och alla mera bekante personer som voro hofvet tillgifne. Kort tid före den afidne prinsens liktågs ankomst till Stockholm utspreddes bland annat en fabel under titel »Räfvarne», hvilken var en smådeskrift riktad emot familjen Fersen. Benämningen räfvar användes i Sverige för att känneteckna falska och elaka människor. I denna fabel utpekades ej blott Grefve Axel Fersen utan äfven hans syster, Grefvinnan Piper, och detta oaktadt ingendera af dem på något sätt befattade sig med politiken. Grefve Fersen förde ett stort hus och lefde som en förnäm och mäktig man,

hvilket ådragit honom allmänhetens ovilja och afundsjuka därför att ej alla äro så rika som han och kunna lefva på sådant sätt. Han hade ett talrikt umgänge, som dagligen samlades i hans hus, der han gaf stora supéer, såsom det ju egnade sig för en man i hans ställning. Hans far hade äfvenledes representerat på liknande sätt, utan att någon på den tiden haft något att deremot invända, men nu anfördes det emellertid såsom ett bevis på omåttligt högmod och öfverdrifven stolthet. Hans broder, som hade ett häftigt lynne, hade derigenom ådragit sig många fiender. Grefvinnan Piper hade å sin sida blifvit föremål för afundsjuka på grund af den stora vänskap, hvarmed hon omfattades af den kungliga familjen, isynnerhet af Drottningen, hvilken alltifrån tiden för sin ankomst till Sverige med henne stått på mycket vänskaplig fot. Såväl grefven som hans syster voro visserligen mycket artiga, men föga förbindliga och meddelsamma, hvarför de äfven ansågos falska och inbundna. Den afund, för hvilken de voro föremål, växte beständigt samt öfvergick till verkligt hat och blef anledningen till deras olycka. Redan förut hade man försökt öfvertala Konungen att från hofvet förvisa Grefvarne Fersen, därför att de uppgåfvos stå i gunst hos den stora massan af folket, ehuruval de i verkligheten ej åtnjöto någon popularitet. Man ville göra dem förhatliga af fruktan för deras stora inflytande, och aflägsna dem från Konungen uteslutande därför att de voro honom och kunglighetens sak tillgifne. Uti dessa försök hade säkerligen anhängarne af det parti, hvarom jag ofvan talat, den största andelen, men då de funno sig ej på denna väg kunna lyckas i sina afsigter, beslöto de sig att emot sina motståndare rigta en sådan stöt att desse derefter ej mera skulle kunna repa sig. Sådana voro nu de hemliga driffjädtrar som ledde händelsernas gång.

Konungen hade sändt en del utaf sitt hof till Jönköping, för att derifrån åtfölja Kronprinsens lik till Stockholm, der det skulle nedsättas i de svenske konungarnes graf uti Riddarholmskyrkan. Den rapport, som afgifvits af de läkare, hvilka från Stockholm blifvit afsände för att konstatera orsaken till prinsens död,¹ hade blifvit offentliggjord, och då i densamma framhölls att liköppningen blifvit utförd med stor vårdslöshet, bidrog detta att öka de misstankar som voro i omlopp och som äfven spridde sig till Köpenhamn och hela Danmark, der man allmänt trodde på

¹ Se härom Sv. Autogr. Sällskapets Tidskrift II. 209, 211.

förgiftningshistorien. För att derstädes söka vederlägga de afskyvärda ryktena och taga allmänheten ur sin villfarelse härutinnan afreste de tvenne läkarne, som voro Herrar Berzelius och Pontin, till Köpenhamn. Herr von Platen, ledamot af statsrådet, hvilken var en utaf dem som arbetat på Grefvarne Fersens aflägsnande, höll ingalunda inne med sina misstankar. Herr Mannerheim samt de öfriga, som tillhörde den ofvan omtalade klubben, gingo tillväga på samma sätt samt begagnade sig af obetydliga skandal-skrifvare, för att uppegga sinnena och slutligen kunna slå det stora slag, som deras hemliga agenter förberedde. Visserligen har jag inga säkra bevis på att det verkligen var Herr Mannerheim och desse andre herrar, som direkt voro upphovet till de lögner som utspreddos genom klubben, och vill därför ej heller på dem kasta skulden till de stora olyckor, som sedermera inträffade, men hvad som är säkert är att det likväl var från denna af personer utaf olika samhällsklasser sammansatta klubb, som dessa paskiller utgingo, och att inom densamma alla slags lögner diskuterades och troligen äfven uppdiktades, hvarför det är mycket antagligt att det äfven var derifrån som det hugg rigtades, hvilket man nu förberedde.

På detta sätt stodo sakerna då prinsens liktåg närmade sig till Stockholm. Man hade uppmanat Drottningen att icke aflägga så täta besök som vanligt hos Grefvinnan Piper, hos hvilken hon brukade tillbringa en del af sin förmiddag, då ej grefvinnan kom till Drottningen, hvilket dock inträffade mera sällan till följd utaf hennes sjuklighet. Tyvärr hade detta förtroliga förhållande dem emellan bidragit att öka allmänhetens ovilja mot Grefvinnan Piper, som anklagades att utaf högmod hafva öfvertalat Drottningen till dessa besök, för att derigenom fullkomligt kunna beherska henne och för henne berätta allt hvad som tilldrog sig. Drottningen, hvilken redan som hertiginna varit på samma fot med Grefvinnan Piper, hade dock ingen anledning att nu ändra sina gamla vanor, isynnerhet som grefvinnans sjuklighet verkligen oroade henne och hon därför måste besöka henne för att härutinnan blifva lugnad. Vistelsen på Haga hade visserligen gjort ett afbrott uti dessa täta besök, men då Drottningen fått kännedom om de utspridda historierna och andemeningen uti paskillerna, ville hon gifva sin väninna en varning att vara på sin vakt och så fort som möjligt tillsammans med sina bröder, isynnerhet Riksmarskalken, söka sig en tillflykt på landet tills dess det allmänna förtalet hunnit något lugna sig. Tyvärr var det ej förrän

de sista dagarna före liktågets ankomst, som Drottningen fattade detta beslut; hon begaf sig sålunda till Stockholm för att aflägga ett besök hos Grefvinnan Piper, men blef ej utaf henne mottagen, antingen nu den föregifna anledningen att hon var opasslig var med sanningen öfverensstämmande, eller hon blott föregaf detta för att ej utsätta Drottningen för obehag, då hon törhända sjelf fått kännedom om och kanske läst de utspridda paskillerna. Grefvinnan Piper kom ej heller till slottet och hade nog i alla fall lemnat alla Drottningens föreställningar utan afseende, härvid följande Grefve Ugglas exempel, som ej det minsta brydde sig om de smådeskrifter som riktades emot honom, eller alla de hotelser som till och med anslogos på hans eget hus, hvilket exempel tilläfventyrs äfven bidrog att ingifva Grefve Fersen och hans syster, som båda voro i besittning af stor själsstyrka, mod att stanna i Stockholm. Grefve Fersen hade verkligen varit ute på landet på besök hos en dam, som han räknade bland sina vänner, men trotsade dennas varningar då hon bad honom att ej återvända till Stockholm, utan föregifva sjukdomsfall; han inträffade der dagen före liktågets ankomst, för att i sin egenskap af Riksmarskalk åtfölja detsamma.

Jag kommer nu till den fasansfulla stunden, och min penna vägrar att göra tjenst för att nedskrifva de gräsligheter, som timade, dock måste jag göra min pligt samt förtälja händelsens gång. Härvid kommer jag blott att berätta verkliga fakta och detaljer, men kan ej nämna några namn, ej heller hvilka orsakerna kunna vara, ty allt detta är ännu en gåta.

Det var den 20 Juni som Grefvarne Fersen jemte större delen af hofvet begåfvo sig till Hornstull för att der möta liktåget. De personer, som hittills åtföljt detsamma, skulle stanna vid Liljeholmen för att der möta den svit, som egde att emottaga liket, och de blefvo oroliga då de dit framkommit, innan denna hunnit anlända, ty de hade nämligen hört talas om förestående oordningar.¹ Grefve Fersen hade från flera håll erhållit varningar, bland annat äfven utaf sin egen kusk, som bedt honom om som en nåd att icke sätta sig uti vagnen, emedan han utaf folk, som han mött på gatorna, hört, att grefven skulle blifva utsatt för förolämpningar, och hans samvete förbjöd honom att

¹ En person, som var med uti sviten, har för mig berättat, att han sett en obekant karl gå förbi Grefve Fersens galavagn i det ögonblick, då vagnarne ordnades till processionen och att han hört denna säga: Nå hvad den der beträffar, så skall han minsann icke slippa undan utan en grundlig minnesbeta.

hemlighålla denna omständighet. »Det bryr jag mig icke om», sade grefven, »om du ej vill köra för mig, så tager jag en annan kusk, men jag vill hafva min galavagn.» Kusken svarade härpå, att han, oaktadt han fruktade det värsta, dock ej ville öfvergifva sin herre. Galavagnen väntade honom alltså vid Liljeholmen, dit han i sällskap med sin broder åkte ut uti en hofvagn. De gängse ryktena voro äfven kända utaf Adjutanten Silversparre och Öfver-Ståthållaren i Stockholm, General Klingspor, och Konungen hade sjelf förmanat dem, att de skulle vara på sin vakt. Trupperna stodo visserligen uppställda under vapen, men utan kulor och krut. Öfverståthållaren var oförmögen att stiga till häst. Den dåligt aflönade poliskåren var högst illa organiserad och hörde törhända äfven den till de illasinnade, hvilket man har anledning misstänka, då den en tid stått under Herr Adlersparres ledning, som ju är en man med revolutionära tänkesätt. Herr Silversparre var fullkomligt lugn för att ingenting skulle inträffa, och han saknade dessutom både skarpsinnighet och omdömesförmåga att vidtaga för den allmänna säkerheten erforderliga åtgärder, samt var ej heller försigtig nog att dölja sitt ringaktande af hvad som förhades. Han hade aldrig fört något befäl utom under fredstid och oaktadt han ansågs vara en föga skicklig general utan beslutsamhet, begåfning samt omdömesförmåga, hade han likväl genom sitt uppträdande vid Gustaf Adolfs arrestering, då han från Konungen ryckte värjan, som denne fegt nog lemnade från sig, lyckats tillvinna sig ett visst förtroende, från deras sida som då begagnade sig utaf honom, bland hvilka var Herr Adlercreutz, som ju är en präktig och bra karl, med godt hufvud och stor skicklighet i sitt yrke. Det var också på Herr Adlercreutz förslag, vid dennes inträde uti statsrådet, som Konungen utnämnde Herr Silversparre till Generaladjutant. I denna sin egenskap hade han att vaka öfver ordningens upprätthållande. Konungen hade få dagar förut lagt honom denna hans pligt särskildt på hjertat, hvarvid Herr Silversparre förklarade sig ansvara för att lugnet ej skulle blifva stördt. Det är nog troligt, att han sjelf härvidlag kände sig lugn, ehuru hans åtgärder för ändamålet voro föga lämpliga.

Smädeskrifternas antal hade emellertid ständigt vuxit och det allmänna mumlet tilltog för hvarje dag, som gick; den 20 Juni anlände prinsens liktåg och vid middagstiden satte sig processionen i gång, sedan det från hofvet utsända följet anländt; klockorna ringde; en mängd folk befunno sig på alla gator ända

fram till slottet, de hade tagit plats i fönstren och till och med uppå taken; processionen passerade långsamt hela staden; redan vid Hornstull började pöbeln att uppgifva hurrarop, som snarare läto som tjut än som uttryck utaf sorg eller glädje, och i alla fall vid ett tillfälle som detta ingalunda voro på sin plats. Öfverståthällaren hade uti morgontidningarna låtit påbjuda, att man skulle förhålla sig tyst och stilla, men denna hans kungörelse åtyddes ej, pöbeln började att kasta smuts och stenar på Grefve Fersens vagn; då man hunnit fram till slussen tilltog folkträngseln, skränet och stenkastningen, vid hörnet af Nygatan blefvo våldsamheterna ännu värre, samt träbitar, tegelstenar och jernstycken kastades från alla sidor emot vagnen. Galavagnen var snart alldeles sönderslagen, taket med den greffiga kronan i spillror, de sju glasrutorna krossade och grefve Fersen sjelf sårad utaf glasskärfvorne. Han fann sig därför tvungen att stiga ur vagnen och söka sig en tillflykt uti ett hus, nämligen hörnhuset af Nygatan och den gata, som leder direkt upp till slottet.¹ Här lyckades han komma in uti ett rum, hvars dörr han stängde, och begärde ett glas vatten utaf en tjenarinna, som med en handduk sökte tvätta blodet från hans ansigte. I huset bodde en guldsmed och en utaf dennes arbetare erbjöd sig att rädda grefven, men denne, som redan uti början af Nygatan hade skickat en förridare för att uppsöka Generaladjutanten, svarade då: »Vakten kommer strax och jag stannar här så länge.» Grefven satte sig nu på ett uti rummet befintligt bord, en ställning, hvilken han, som var ganska högväxt, ofta brukade intaga och under tiden anlände Generaladjutanten. I stället för att omringa huset med trupper och tillkalla gardesbataljonen från Riddarhustorget eller hästgardet, som befann sig något litet längre bort eller också begagna sig utaf den eskort, som åtföljde liktåget, framför och efter detsamma, lät han endast sin adjutant gifva order åt en officer och åtta man att bevaka porten till det hus, dit Grefve Fersen tagit sin tillflykt. Pöbeln, som fått kännedom om, att han fanns der, samlades omkring huset och rusade ditin under skrän och tjut. Herr Silfversparre begärde vid sin ankomst grefvens befallningar och frågade honom,

¹ Man har för mig berättat, att tjenstvilliga personer, kanske sjelfva tillhörande den liga, som sökte skymfa grefven, hade närmat sig vagnen och bedt honom rädda sig in uti huset i fråga samt till och med hjälpt honom att stiga ur, medan åter andra sökte skrämma hästarne framför hans vagn för att framkalla oreda.

hvad han önskade, hvartill grefven, som nu trodde sig hafva funnit sin räddare, svarade med att bedja honom hjälpa sig derifrån. Oväsendet tilltog emellertid och pöbeln inträngde i mängd i rummet. Herr Silfversparre uraktlät dock fortfarande att tillkalla hjälp; i stället öppnade han fönstret och frågade folkmassan hvad det var, som den ville; samtidigt utsattes Grefve Fersen för skymflig och våldsam behandling utaf dem, som inträngt uti rummet, de ryckte af honom hans kappa och ordensband, som kastades ut genom fönstret till det utanför församlade packet. Ännu hade det varit möjligt att rädda grefvens lif genom att tillkalla den utanför trappan posterade vakten eller requirera förstärkning från Riddarhus-torget der en hel gardesbataljon fanns uppställd, eller också tillkalla de gardesdragoner, som voro placerade i närheten af slottet. I stället för att nu vidtaga någon af dessa åtgärder, började Herr Silfversparre att underhandla med folkmassan, förklarande sig villig att arresteras Grefve Fersen såvida han blott finge fritt passera. Pöbeln fordrade då, att vakten skulle tagas bort från porten, i hvilket fall grefven skulle få slippa ut. Herr Silfversparre var nog svag att äfven härutinnan gifva efter samt gick ned för trappan hållande Grefve Fersen under armen som dervid utsattes för upprepade otidigheter; man knuffade honom och försökte slå omkull honom; Jag har hört sägas att då Herr Silfversparre, sedan han underhandlat med folkmassan, sökt öfvertala Grefve Fersen att stiga ner, denne förklarade, att han ansåge all räddning omöjlig utan betäckning af vakt men att Herr Silfversparre lofvade honom att allt skulle aflöpa lyckligt hvarefter grefven otåligt yttrat: »Nå så i Guds namn låtom oss då gå»; han väntade sig utan tvifvel, hvad som skulle komma att ske, han hade ju hört den franska revolutionens åska, och allt som hittills inträffat, hade samma karakter. Så snart som grefven hade kommit ner på gatan, omringades han af folkmassan samt en mängd paraplyer och käppar lyftes emot honom. Herr Silfversparre uppmanade folkmassan att lemna grefven i fred och försökte försvara honom men fick sjelf flera våldsamma slag, bland andra ett tvärs öfver ansigtet, som derutaf ännu påföljande dag var alldeles svullet. Häraf synes det framgå, att han verkligen under dessa ögonblick stod på grefvens sida. Man tillropade honom, att arresteras grefven för att öfverlemnas till stadsvakten, som hade ett ganska tvetydigt anseende, han var svag nog att utlofva detta, samt var på väg dit, då han utaf folkmassan blef

skild från grefven; sjelf har han uppgifvit, att han i det ögonblick han lemnade grefven, såg sig urståndsatt att vidare kunna försvara honom, samt därför hade för afsigt att taga reda på sin häst, som fanns i närheten och skynda efter förstärkning. Under tiden blef grefven borttryckt af folkmassan, som sönderslet hans kläder och strumpor samt släpade honom på marken. General Vegesack hade stigit till häst för att försöka rädda grefven, men han fick sjelf flera slag, som satte honom ur stånd att bringa någon hjälp; en understallmästare hos konungen vid namn Ehrengrenat, en f. d. gardesofficer vid namn Düben och en viss Schultz, son till Doktor Schulzenheim och som vid riksdagen i Norrköping afsade sig adelskapet, voro de personer, som närmast omgäfvade och försvarade Grefve Fersen, men de kunde ej länge hålla stånd, ty slagen haglade öfver dem från alla sidor. Emellertid hade grefven hunnit fram till stadsvakten, der han gick in uti vaktrummet och fick ett ögonblicks hvila; dit hade han på detta sätt släpats längs leden af den uppställda gardesbataljonen, hvilken sjelfmant fälde bajonetterna men utaf Herr Silfversparre erhöill befallning att icke bruka våld, sannolikt trodde han sig fortfarande hafva folkmassan i sin hand, och han har efteråt förklaradt, att han trodde sig handla rätt. Såsom en ursäkt kunde han anföra att vår nuvarande lagstiftning är sådan, att han sjelf utsatte sig för att blifva straffad om han som kommandant brukade våld, men detta är dock endast en förevändning, förhållandet var i sjelfva verket det, att han helt och hållet tappat hufvudet och bar sig dumdrigt åt. Grefve Fersen befann sig emellertid i stadsvaktens vaktrum, med kläderna bortslitna intill bara skjortan, plundrad på klocka, plånbok och snusdosa; huru sårad och misshandlad han än var, hade han full sans; han var alldeles ensam uti vaktrummet, tills dess en betjent Founin, som sett honom gå dit in, skyndade till och började så godt han kunde aftorka och förbinda hans blessyrer med sin näsduk; denne var i tienst hos den emigrerade Hertig de Pienne, som var anställd som adjutant hos Konungen, och med hvilken Grefve Fersen gjort bekantskap i Frankrike och som bodde uti hans hus; betjenten frågade grefven om han hade några befallningar att gifva rörande sin syster eller sitt hus, ty i så fall skulle han skynda dit för att tillse, att de genast verkställdes. Grefven var dock så illa slagen och misshandlad, att det nästan var med döende stämman, som han svarade honom, att han ej hade något uppdrag att lemna, men att han kände svåra plågor och hoppades att vakten

snart skulle vara der. Knappt hade han yttrat detta under det han lutade sig emot denne man som aftorkade det blod, som rann utefter hans ansigte, förrän den ursinniga hopen bröt upp dörren och oväsendet började på nytt. — De inrusande frågade, hvem den främmande mannen var och om grefven kände honom, hvartill grefven hade nog styrka och ädelmod att på svenska svara: »Han har fattat förbarmande med mig vid åsynen af mina lidanden och egnat mig sin vård, men jag känner honom ej»; derefter slängde man betjenten åt sidan samt släpade ut Grefve Fersen utanför vaktrummet för att med tillhjälp af paraplyer och knytnävar fullständigt affärda honom; man misshandlade honom dödligt och till slut hoppade en karl upp på hans bröst för att gifva honom nådestöten. De tvenne herrar hvilka försökt rädda honom och på sätt jag ofvan berättat velat skydda honom, gjorde allt hvad de kunde för att frälsa honom och bådo hopen att skona honom, men de voro sjelfva nära att falla offer för dennas ursinne, och nödgades lämna platsen och låta kannibalerna ostörde få uttömma hela sitt raseri; dessa fortsatte att på allt sätt misshandla den känslolösa kroppen, ty enligt hvad man för mig berättat hade lifvet redan flytt under en kramp-ryckning, då man trampade grefven på bröstet. Jag har glömt att omförmäla, hurusom man under det Grefve Fersen släpades omkring på torget, mot honom hade framslungat anklagelsen att vara orsak till Kronprinsens död, hvartill han helt lugnt svarade: »Ni misstager Eder, jag är ingalunda brottslig.» Det berättas, att han under denna gräsliga dödskamp, som pågick mer än en eller en och en half timme, och under de förfärliga plågor, för hvilka han genom slagen och hårdragningarna var utsatt, ej yttrat en enda klagan eller ändrat en min, att han sjelf med sin hand sökt afvärja huggen samt att det först var sedan han utaf dessa blifvit döfvad, som han sökt skydd uti de armar, som utsträcktes till hans försvar; han hade blifvit söndersargad uti ansigtet, hans refben krossade, hans lemmar sönderbrutna, men ehuru intet utaf sjelfva såren i och för sig var dödligt, hade han enligt läkarnes intyg funnit döden till följd af den allmänna misshandling han undergick. Han måste hafva lidit såsom en martyr, då man betänker, att de slag, han erhöll, utdelades med käppar och paraplykryckor; till och med qvinnor lära hafva tagit del uti våldet, och ytterligare misshandlat den döda kroppen på ett så afskyvärdt sätt, att min penna vägrar att derom vidare förtälja.

Jag skulle vilja ur mina tankar bortjaga denna vidriga och onaturliga tafla, värdig en skara vildar och ej ett folk, som allt hitintills gjort sig känt för att vara stillsamt, modigt och god-sinnadt. Store Gud, huru kan Du i Din godhet tillåta, att en dylik gräslighet får inträffa? Jag vill dock tiga, jag suckar men knotar icke emot Försynens rådslag!

Man hade emellertid mycket väl kunnat frälsa Grefve Fersen i det ögonblick då han gick in uti huset vid Nygatan samt lik-tåget hunnit fram till slottet och deltagarne deri lemnade processionen. Mr. de Surmain, en fransk emigrant, som för när-varande är adjutant hos Konungen, hade gått för att se efter, hvad det var, som störde högtidligheten uti liktåget, hvaruti han sjelf såsom bärare af ett hörn utaf bårtäcket deltog och kom just fram i det ögonblick, då Herr Silfversparre talade till folket, hvarvid han närmade sig till honom och tillsade honom på franska »Låt vapnen gripa in»; härfpå svarade Herr Silfversparre på svenska: »jag skall nog kunna finna på ett sätt att lugna dem.» Detta efter omständigheterna så föga lämpade svar, rörde för Herr de Surmain tydligt, att Herr Silfversparre tappat hufvudet hvarför han, som hade erfarenhet från den franska revolutionen, beslöt sig för att uti största hast skynda till Haga och underrätta Konungen, om hvad som försiggick samt inhämta dennes befallningar. Han mötte då General Adlercreutz, som från konseljen var på återväg till Stockholm, för att der vara till hands och öfvervaka ordningen och lugnet, hvars störande han ju hade anledning befara. Mr. de Surmain upplyste honom i största hast om hvad som tilldrog sig, och General Adlercreutz fortsatte med största skyndsamhet sin färd och kom just fram, i det ögonblick då Grefve Fersen hade blifvit skild från Herr Silfversparre, hvilken anhöll att generalen skulle använda allt det inflytande, som han hade på folket ifrån den tid, då han var generaladjutant, för att söka locka folkmassan in på en annan gata. I stället för att vidtaga några kraftåtgärder, höll General Adlercreutz ett tal till folkmassan, och en stor mängd människor följde honom verkligen ner åt Nygatan, men under tiden blef den olycklige Grefve Fersen hopens offer. Emellertid hade mr. de Surmain med skyndsamhet fortsatt sin väg ut till Haga och begärde Konungens befallning att med väpnad hand ingripa emot folkhopen för att om möjligt vore rädda Grefve Fersen. Konungen lät honom sjelf utskrifva denna order, som han der-efter undertecknade för att öfverbringas till Herr Silfversparre.

Mr. de Surmain återvände genast i sporrstreck men kom dock olyckligtvis för sent, ty då fanns Grefve Fersen ej längre bland de lefvandes antal och han blef blott i tillfälle att få bevittna alla de skändligheter, som på rådhusgården folk af båda könen begingo emot den döda kroppen, pöbeln var nu kommen uti sådant raseri, att den ej längre kunde styras, qvinnor liknande megäror skyndade i mängd till platsen och sletos om den sargade och nakna kroppen, ryckte bort det hår, som ännu fanns kvar och stötte käppar och paraplyer uti densamma för att utröna, huruvida han vore riktigt död; då folksamlingen ständigt växte och man på gatorna hörde talas om, att de, som dödat Grefve Fersen, skulle erhålla belöning, hade man verkligen grundad anledning befara att hela staden skulle blifva utsatt för sköfling; Mr. de Surmain beslöt sig därför för att ännu en gång fara ut till Haga för att söka öfvertala Konungen att uti egen person infinna sig och göra slut på oroligheterna genom att med sin närvaro injaga respekt hos folket, som ju älskade och vördade honom.

Man började nu också att frukta för att folkmassan skulle vända sig emot Grefve Fersens hus och slottet der hans olycklige broder med maka och barn bodde, äfvensom att Grefvinnan Piper, som ännu befann sig i sin mördade broders hus, skulle äfven hon blifva ett offer för pöbelns raseri. Herr Silfversparre hade under tiden skickat en adjutant till Konungen för att afgifva rapport om de inträffade händelserna; Konungen blef vid åhörandet af den gräsliga beskrifningen så uppskakad, att han kände sig illamående och som man hade all anledning att frukta för att den starka sinnesrörelsen menligt kunde inverka på hans hälsa, var man tvungen att söka ingifva honom lugn och tillförsigt. Efter att hafva rådgjort med herr Engeström, som ännu var kvar på Haga, beslöt Konungen att begifva sig till Stockholm och vidtaga kraftiga åtgärder för att få slut på upploppet och återställa lugnet. Mr. de Surmain bidrog mycket att förmå Konungen härtill, men det är verkligen förhållandet, att Konungen just vid kritiska tillfällen utvecklar det största mod och den största kraft. Efter att hafva beslutat statsrådets sammankallande afreste Konungen vid tretiden, åtföljd utaf en eskort från Haga, der han lemnade Drottningen kvar uti en oro och ångest, som är lätt att tänka sig; pöbeln hade ju mördat den främste hofffunktionären, en man, som var såväl Konungen som Drottningen och monarkien varmt tillgifven och

som förvisso för Konungen och hans sak gerna gifvit sitt blod och hon hade all anledning att frukta för sin allra närmaste väns säkerhet utan att kunna göra någonting till hennes försvar eller kunna underlätta hennes flykt, emedan hvarje steg i sådan rigtning lätt kunde bidragit att fullkomligt störta henne. Hon var således nödsakad att i stillhet anförtro sin väninnas räddning åt Försynens nåd. Dessutom var hon äfven mycket orolig för Konungens person, ty under de närvarande förhållandena hade man ju all anledning att frukta det värsta, då man ej kände orsakerna till oroligheterna. Uti denna förfärliga oro och ängslan hölls Drottningen, som på afstånd hörde kanonskotten, ända till kl. 6 på aftonen. Konungen hade, före sin afresa, på Drottningens enträgna begäran att han skulle göra allt för att rädda Grefvinnan Piper, lofvat detta och sagt: »Jag skall göra allt, hvad jag möjligen kan.»

Vid sextiden minskades ändtligen i någon mån Drottningens ångest och oro genom de underrättelser, som hon erhöll från Grefvinnan Engeström, ehuru dessa visserligen voro föga lugnande. Grefvinnan Engeström, som varit ute på Haga samma morgon, men ej velat stanna till middagen, skickade nämligen sin betjent med ett bref till Drottningen deruti hon omtalade att hon hade erbjudit Grefvinnan Piper en fristad uti sitt hus, som ligger midt emot Grefve Fersens, emedan hon ansåg att en säkrare tillflykt borde kunna beredas henne derstädes, då detsamma som inrymmer Utrikes Departementet, tillhörde Konungen samt hade en portvakt uti kungligt livré; Grefvinnan Piper hade likväl ej velat antaga det gjorda anbudet för att ej derigenom äfven utsätta andra för den öfverhängande faran; Grefvinnan Engeström omtalade äfven att pöbeln fortfarande omringade Grefve Fersens lik, och skymfade detsamma under skrik på hämnd samt hot mot hans syster. Genast efter Konungens ankomst till staden, hade emellertid en bataljon af gardet blifvit beordrad att bevaka Grefve Fersens hus och sörja för Grefvinnan Pipers säkerhet samt förekomma den befarade plundringen. Statsrådet hade genast sammanträdt, och Konungen hade under förevändning utaf Grefve Klingspors klena hälsa, som hindrade honom att stiga till häst, fråntagit honom befälet och utnämnt Herr Sköldebrand till öfverståthållare ad interim. När Konungen kom till staden voro gatorna ganska folktomma, emedan massorna samlat sig kring Riddarhustorget för att beskåda och håna

den olycklige grefvens nakna och sargade kropp. Herrar Adlercreutz och Silfversparre hade låtit omgifva slottet med trupper för att hindra den deromkring samlade folkmassan att tränga sig in der. Vid fyratiden sammankallade General Sköldebrand borgerskapet för att med dem rådgöra om hvad som borde göras för att undvika ytterligare olyckor; ammunition utdelades åt soldaterna, som fingo order att möta våld med våld. Trupperna höllos alltjemnt under vapen och folkmassan skränade fortfarande samt gaf tillkänna sin afsigt att begifva sig till Grefve Fersens hus, och äfven uppsöka hans broder, som med sin maka dolt sig uti de rum, som han bebodde på slottet. Mellan kl. 4 och 5 började folkhopen att kasta sten emot den sida utaf slottet som ligger emot den nya bron samt utefter den gata som löper förbi Storkyrkan mot slottet. Förgäfves sökte General Adlercreutz och Generaladjutanten att skingra pöbeln; stenar liksom regnade ned på alla håll; en stor hög med stenar låg kvar i närheten af kungliga stallet ifrån den tid då bron och stallet byggdes, utaf dessa togo pojkar och gummor och stoppade i sina fickor för att sedan kasta dem på förbigående. Under passerandet af Storkyrkobrinken öfverföll folkmassan med sten och smutskastning till och med den deputation utaf borgerskapet, som med den nye öfverståhållaren i spetsen var på väg till slottet, för att der betyga Konungen sin tillgifvenhet och föreslå honom att borgerskapet skulle ställa sig under vapen och tillsammans med trupperna besörja vaktgöringen. Packet ryckte till och med plymen ur Herr Sköldebrands hatt; General Adlercreutz blef utaf en karl öfverfallen med en käpp, men denne blef genast arresterad. Den tygellösa hopen hade ej längre någon hänsyn för hvarken civil eller militär myndighet, den tycktes vilja söka Grefvinnan Piper uti Grefve Ugglas hus eller i hennes våning på slottet, men då den märkte sitt misstag och fick veta, att hon ej fanns der, vände sig folkmassan emot Grefve Fersens hus, som dock befanns vara för starkt bevakadt. Under antagande att grefvinnan befann sig ute hos Drottningen stälde äfven folkhopen sina steg ut mot Haga samt gaf tillkänna sin afsigt att under vägen företaga plundring i flera hus, hvilket verkligen tyckes hafva ingått uti den för upploppet på morgonen uppgjorda planen; lyckligtvis kunde dock massan ej vinna förstärkning från de södra kvarteren, emedan man låtit draga upp slussarna åt söder för att hindra passagen derifrån, likaledes hade man satt ut en stark vakt vid den nya bron; från den

norra sidan tillstötte dock mycket folk och alla gator omkring slottet voro uppfyllda af menniskor. Nu insåg General Adlercreutz att folkmassan ej med godo skulle kunna skingras, och då flere militärpersoner lika väl som han sjelf hade blifvit skymfede, hotade han folkhopen med att han ämnade att gifva eld. Han lät också soldaterna ladda sina gevär och gaf en kavalleritrupp befallning att rida till anfall; härigenom lyckades han rensopa en gata och folkmassan minskades för ett ögonblick, men då den likväl ej ville skingra sig, beslöt sig generalen för att låta skjuta skarpt på densamma, hvarvid flera personer föllo för kulorna på den gata som leder till slottet; man har visserligen icke bestämd uppgift på huru många som dödades eller sårades, men det torde nog hafva varit minst ett hundratal, som på detta sätt fingo ett rättvist straff för sina ogerningar; flera muskötsalvor blefvo aflossade och slutligen användes äfven kanonerna; artilleriet var placeradt rundt omkring slottet hufvudsakligen vid bron, som dessutom bevakades af poster som hade befallning att ej låta någon passera. Hästgardet, som utaf massan blifvit öfverfallet med stenkastning, hvarvid flere man sårades, gjorde slutligen i karrier ett anlopp och rensade därigenom bron från folk, hvarvid många kullkastades, sårades och möjligen äfven dödades. Man lyckades dock ej athålla hopen från Grefve Ugglas hus, där inom ett ögonblick alla fönsterrutor blefvo sönderslagna. Ett bud, som Konungen skickat till Haga för att öfverbringa lugnande underrättelser till Drottningen, öfverfölls i trots af det kungliga livrêet. Förr än emot tiotiden på qvällen kunde upploppet ej anses stilladt, och det hade törhända fortgått hela natten om icke ett ymnigt regn på qvällen börjat falla, hvilket sedan fortfor äfven hela följande dag. Trupperna fingo dock fortfarande stå under vapen och afdelningar af hästgardet patrullerade på gatorna.

Drottningen, hvilken tillbringat hela dagen under stor oro, lugnades något genom de underrättelser om eftermiddagens tilldragelser, som hon vid 8-tiden erhöll från Konungen genom Herr von Engeström, som hade lyckats komma fram oaktadt Grefve Ugglas hus ännu vid den tiden belägrades utaf folkmassan. Han medförde äfven lugnande underrättelser rörande Grefvinnan Piper, hvars afresa till landet han sade sig hafva ombestyrt, och försäkrade att hon före kl. 10 på aftonen skulle vara i trygghet på något säkert ställe. Under återvägen skymfades Baron von Engeström på Norrbro, därför att han kom från Haga; detsamma hände

Kammarherre Koskull, som Konungen skickat med ett bref till Drottningen, och pöbeln kastade sten på hans vagn. Konungen, som hade lofvat att återkomma till Haga samma afton, underrättade Drottningen att han ansåg sig böra stanna kvar i Stockholm för att öfvervaka stadens säkerhet, men han bad henne icke komma till staden. Drottningen besvarade likväl detta Konungens bref med en anhållan att få resa in till Stockholm för att ej nödgas vara skild från Konungen. Senare ankom adjutanten, Kammarherre Bergenstråhle, som General Adlercreutz utsändt för att taga befälet öfver den vakt som blifvit kommenderad till Hagas försvar, men då alla trupper behöfdes i Stockholm, var denna vakt alldeles för fåtalig för att kunna uträtta något för den händelse slottet blifvit angripet utaf pöbeln. Så länge det ännu var dager gick Drottningen omkring slottet och talade med vakterna för att ingifva dem mod och uppmana dem till trohet mot deras Konung. Det minsta buller som hon hörde oroade henne likväl, ty Kammarherre Bergenstråhle hade tillrådt henne att ej invagga sig i någon säkerhet samt ej gå till sängs om natten, utan vara beredd att genast lemna Haga och taga med sig sina penningar och smycken för den händelse upploppet skulle sträcka sig dit ut. Man hade nämligen, under det folkmassan var på väg mot Grefve Ugglas hus, hört den utropa att den ämnade supera på Haga. Herr Bergenstråhle tillrådde Drottningen att göra sig beredd på det värsta, hvarför båtar lades i beredskap invid paviljongen för att kunna föra Drottningen öfver till den andra stranden utaf sjön, der den stora landsvägen till Finland går fram och dit man låtit föra Drottningens vagnar, på det att hon skulle kunna begifva sig till något säkert ställe uti Roslagen, så långt bort från Stockholm som möjligt. Drottningen och hennes hof vakade hela natten under största oro; vid midnatt anlände en ytterligare eskort för att sörja för hennes personliga säkerhet, och med densamma fick hon vidare underrättelser om dagens händelser; pöbeln hade icke velat draga sig tillbaka oaktadt man gifvit eld på den, och det var endast det våldsamma regnet under natten som förmått skingra massorna. Klockan nio påföljande morgon skickade Drottningen sin stallmästare för att inhemta underrättelser om Konungens befinnande och det allmänna tillståndet; emellertid kommo före stallmästarens återkomst andra personer från staden som berättade att folkmassan lugnat sig samt att allt var tyst och stilla, men att man fortfarande hörde hotelser mot Grefvinnan Pipers lif. Stallmästaren

medförde hälsning från Konungen att han ämnade sig ut till Drottningen på förmiddagen, äfvenså meddelade han att Grefvinnan Piper befann sig uti säkerhet, fast man ej visste, hvart hon begifvit sig. Grefvinnan hade på aftonen, iklädd en tjenarinneas kläder, lemnat sin bostad och tagit sin tillflykt till Skeppsholmen, men der voro alla så uppskrämda, att man vägrade att släppa in henne hos Kommendanten, oaktadt hon åtföljdes af sin systerson och den förut af mig omnämnde fransmannen, Hertig de Pienne. Hennes systerson, Baron Klinckowström, som var adjutant hos Konungen, hade i denna sin egenskap tillfälle att, utan att uppväcka misstankar, få tala såväl med Konungen som statsråden om hvad som kunde göras för att kunna rädda hans moster undan de blodtörstiges händer. Han fick tillstånd att taga en slup, som skulle föra henne till något af de landtställena som ligga strax utanför Stockholms hamn, hvarifrån hon sedermera lättare skulle kunna begifva sig utrikes, vare sig till Ryssland eller Tyskland och sålunda komma uti säkerhet. Midt i natten under ösande regn for hon uti en öppen båt utåt hafvet med afsigt att stiga i land på Djurgården, men man öfvertalade henne att fortsätta färden längre bort, emedan man ansåg att detta var för nära staden.¹

Slutligen kommo de till Grefve Brahes egendom Rydboholm, hvarest Grefvinnan hoppades hos sin anförvandt finna en tillflykt, men olyckligtvis var Grefve Brahe ej hemma och hans tjenstefolk vågade icke längre än till påföljande dag låta henne få stanna kvar derstädes, de fruktade nämligen för landtbefolkningen, som redan hade hunnit blifva upphetsad utaf folk som kommit från staden i afsigt att der ute försöka gripa henne. Hon undkom dock lyckligt deras efterspaningar och anlände till Penningby, hvarest hon utaf Grefvinnan von Rosen blef mottagen med en anhörigs hela vänskap. Hertig de Pienne och Baron Klinckowström hade emellertid lemnat henne vid Rydboholm och ämnade förskaffa henne ett pass i och för afresa sjöledes till Lifland eller Kurland. Efter samråd med sin broder ändrade emellertid hennes systerson mening och bad Konungen skicka henne till Vaxholm; ovisst är huruvida de, som visserligen ej i grund och botten äro elaka människor men dock misstänksamma till sin natur, verkligen hyste för henne nedsättande misstankar, eller om de gjorde

¹ Det var verkligen lyckligt, att hon ej landsteg der, ty man har sedermera fått veta att folk med illasinnade afsigter der väntade på henne.

detta för att genom hennes kvarstannande i landet bereda henne tillfälle att rättfärdiga sig för de framkastade beskyllningarna. Konungen för sin del ville dock ingalunda att hon skulle få ens ett sken af brottslighet emot sig, och ansåg det rättsvidrigt att låta arresteras en person, som, ehuru hon hade allmänhetens misstankar emot sig, dock ej var direkt anklagad för någonting, han lät därför uppmana henne att frivilligt begifva sig till Vaxholm och sjelfmant förklara sig för fånge, hvilket hon äfven gjorde.¹

Det föreslogs följande dag att Drottningen skulle begifva sig till Rosersberg för att vara i säkerhet för den upphetsade folkmassan, men detta hade varit att ohjelpigt skada henne. Konungen för sin del gillade ej heller denna plan, och det var äfven många andra som ansågo att det var lämpligare att hon stannade i Konungens närhet för att kunna förströ honom och lindra hans bekymmer. Den 21. vid ett-tiden anlände Kammarherre Koskull för att hemta Konungens saker och papper samt anmoda Drottningen att på eftermiddagen flytta in till Stockholm med hela sitt hus, dit hon begaf sig eskorterad af en stark piket; hela garnisonen var ännu i rörelse och gatorna, isynnerhet de som af Drottningen skulle passeras, bevakades här och der af kavalleri, Gustaf Adolfs torg var besatt med artilleri, omkring slottet voro vakter till häst och till fots samt kanoner uppställda, hvilket gaf detsamma mera utseende af en fästning än ett kungligt residens. Tullportarna voro stängda och ingen fick slippa ut utan pass, en kunglig proklamation var uppslagen uti gatuhörnen, tillkännagifvande att alla husportar skulle stängas kl. 11, att ingen fick vistas på gatorna efter nattens inbrott, samt att hvar och en äfven om dagen skulle vara försedd med ett legitimationskort, hvarpå stod innehafvarens namn och signalement, starka poster af såväl infanteri som kavalleri vakade

¹ Grefvinnan Pipers systerson, Baron Klinckowström, som hade följt henne på hennes flykt, hade föreslagit regeringen att låta föra henne till Vaxholm utan att hon sjelf skulle få kännedom om orsaken härtill. Ut i känsla af sin egen oskuld och understödd utaf sina vänners råd, insåg hon sjelf att hon på detta sätt skulle kunna komma i tillfälle att rättfärdiga sig. Hon gick också derur med all den heder, som man kunde begära. Hon hade först tänkt att draga sig tillbaka till ett familjen Fersen tillhörigt gods i Finland, men hade hon det gjort hade hon varit ohjelpigt förlorad, och det var därför lyckligt att hennes sunda omdöme afhöll henne från att göra detta, och att hon sålunda nästan som genom ett underverk kom ifrån denna öfverhängande fara. I det följande kommer man att få erfara huru hon till slut blef fri från alla misstankar och huru hennes oskuld trädde i ljusan dag.

Denna note är skriven 1811.

hela dagen samt isynnerhet om natten öfver ordningen på gatorna för att hindra folksamlingar och skingra dem så snart ett tiotal personer kommit tillsammans. Den proklamation, som Konungen utfärdat genast efter sin ankomst till staden för att gifva uttryck åt sitt ogillande af folkets uppträden, blef, i trots af den respekt man var Konungen skyldig, nedrifven från gathörnen utaf gatpojkar, utan att man någonsin lyckats få kännedom om hvem som dertill uppmanat dem; dagligen häktades likväl personer som voro mer eller mindre misstänkta för delaktighet i mordet på den olycklige Grefve Fersen. Justitiekanslern erhöll Konungens befallning att inleda undersökningar rörande denna sak; justitiekanslersemetet innehades af Grefve Wachtmeister, men i anseende till dennes bortovaro tillförordnade Konungen i hans ställe en Herr Klinteberg, som var känd för skicklighet och redbarhet.¹ En utomordentlig kommission utaf polismän tillsattes, men ransakningssättet enligt nu gällande lagar är ej detsamma som förr, då man kunde få använda strängare medel att upptäcka brottslingar, nu har man endast lagens bokstaf att rätta sig efter, hvilket bereder advokatyr och intriger gynnsamt tillfälle att hjälpa de skyldige att slippa undan. Justitieombudsmannen, hvilken är en slags folktribun, kan numera ej förvägras tillträde till förhören, och äfven om det var åt Justitiekanslern som Konungen gifvit i uppdrag att leda dessa, så hade denne andre Justitiekansler full befogenhet att dervid yttra sin mening och öfvervaka att lagens bestämmelser noga iakttogos af såväl domare som undersökningsnämnd.

Det föreföll genast sannolikt att det var ifrån Herr Mannerheims klubb som alla de lögner ledde sitt upphof, hvilka blifvit utspridda rörande Kronprinsens förgiftning och familjen Fersen. De mest fanatiska i denna hans klubb voro, förutom han sjelf och Herr von Platen, alla Herr Adlersparres gamla förtrogna vänner och bland andra en förut utaf mig omtalad Herr Bergstedt. Under de första dagarna var allt oro och förvirring, man visste ej till hvem man skulle kunna våga tala eller förtro sig, och fruktan stod att läsa i allas ansigten, i allmänhet hade man en förkänsla af att ett skräckvälde liknande den franska revolutionen vore i antågande. Redan ett par dagar derefter började

¹ Alldenstund Grefve Wachtmeister var gift med Grefvinnan Fersens nièce, hade han under alla förhållanden ej i förevarande fall kunnat utföra hvad till hans befattning hörde, då enligt svensk lag en anförvandt ej får föra talan i mål af denna beskaffenhet.

på nytt upphetsande ströskrifter att spridas på gatorna, uti hvilka de personer, hvilka man ytterligare ville prisgifva åt folkets raseri och hämnd, blefvo utpekade. En betjent blef utaf några hästgardister häktad, då han ville locka dem att mörda sina officerare för att sjelfva taga befälet. Äfven några soldater vid det första gardesregementet hade man hört fälla hotande uttryck om att det nog till slut skulle gå derhän. Konungen fann sig af dessa tilldragelser nödsakad att inkalla andra trupper för att kunna hålla folkmassan i styr hvarför Lifregementets Grenadierer, några sqvadroner af Lifregementets Husarer, en sqvadron utaf Lifregementets Dragoner, några kompanier utaf Uplands Regemente, en afdelning af Östgöta Grenadierer samt några kompanier af det gamla Finska Regementet inkallades för att förstärka Stockholms garnison. Lifregementet anlände först, redan några få dagar efter den olyckliga tilldragelsen; på dessa trupper kunde Konungen fullkomligt lita och man kunde vara fullt viss på att de ej skulle låta locka sig från sin pligt. De utspridda lögnerna och de trovärdiga olycksförebuden gäfvö all anledning att befara nya oroligheter, hvarför man under den första veckan lät bevaka gångarna i slottet med talrika trupper, ty ett rykte hade blifvit utspriddt att man ämnade tända eld på slottet genom att uti källargluggarne inkasta brännbara ämnen, hvarför dessa noga tillbommades. Alla dessa händelser alstrade en dyster och sorgsen sinnesstämning. Den utaf Sundhets-Kollegium gjorda undersökningen rörande Kronprinsens obduktion hade gifvit ytterligare fart åt misstankarna om förgiftningshistorien och hade sålunda äfven den medverkat till skandalskrifveriet och Grefve Fersens mord.¹

Den mördades broder, Grefve Fabian Fersen, inlemnade dagen efter mordet till Konungen en böneskrift med begäran om ransakning rörande broderns uppförande, samt anhöll att hans papper skulle noga undersökas och alla hans nycklar tagas i förvar. Med anledning häraf gaf Konungen genast befallning åt sin Öfverste-Kammarjunkare, Grefve Stenbock, att tillsammans med Justitie-Kanslern försegla alla Grefve Fersens papper och tillhörigheter. Den mördade Grefve Fersens lik fördes samma natt till hans gods Steninge, för att fredas för ytterligare förolämp-

¹ Det var isynnerhet uti en berättelse som afgifvits af en läkare i landsorten, och som inforrats då prinsens lik fördes genom Linköping, som denne på det afskyvärdaste sätt sökte bevisa att prinsen döt till följd af förgiftning, hvarigenom misstankarna ytterligare stärktes. Denne läkare hette Lodin och lär vara en fanatiker som på detta sätt ville göra sig ryktbar.

ningar från det rasande folket; då man ej kunde få någon annan likkista, nedlades grefvens lik i en utaf polisen anskaffad svartmålad träkista, som var alldeles för kort för hans stora längd, men man ansåg det icke desto mindre lyckligt att kunna skyndsamt skaffa undan liket. Grefve Stenbock tillförordnades till chef för Konungens hof och öfverstekammarherre, alldenstund Grefve Fabian Fersen ej ville utöfva denna sin befattning, öfverväldigad som han var utaf sorg öfver den lidna förlusten och dessutom äfven sjelf utsatt för allmänhetens hat.

Grefvinnan Piper hade äfven hon, då hon för att rädda sig undan folkets raseri lemnade sin broders hus, öfverlemnade sina nycklar till Grefve Stenbock; efter sin ankomst till Vaxholm skref hon till Konungen för att begära rättvisa, hon framhöll att då hon genom Konungens godhet funnit en säker tillflykt, samt genom att frivilligt förklara sig häktad undandragits folkets raseri, hoppades hon på rättvisa både för sig och sin broder. Hennes papper blefvo likaledes utaf Grefve Stenbock förseglade.

Emot slutet af månaden voro alla fångelser uppfyllda med personer som häktats såsom mer eller mindre invecklade uti mordet på Grefve Fersen, och den 30 Juni hade man redan upptäckt sjelfva mördarne, men man sväfvade dock fortfarande i okunnighet om sjelfva upphofvet till oroligheterna, och hvilka de voro, som satt dem i gång. Man hoppades dock slutligen äfven få klarhet härutinnan, ehuru man befarade, att polisens verksamhet skulle förlamas, ju mera undersökningen drog ut på tiden då det säkerligen fanns många personer, som hade det största intresse af att hölja uti evigt dunkel allt hvad som härmed egde sammanhang. Undersökningen pågick dagligen uti poliskammaren i närvaro af en mängd åhörare, som voro nyfikna att få veta hvad som kunnat föranleda detta afskyvärda mord. Bland militärerna började man nu allmänt att på General-adjutanten Silfversparre skjuta skulden för att Grefve Fersen ej räddats undan den rasande pöbeln. Konungen hade äfven två dagar efter uppioppet frantagit Herr Silfversparre kommandantstafven och återlemnade den åt General Adlercreutz.

Kronprinsens lik hade blifvit lagdt på »lit de parade» för att enligt bruket visas för folket, ty ehuru det nog kunde vara förenadt med en viss fara att visa det offentligt, ville man dock ej stöta allmänheten för hufvudet och derigenom framkalla nya oroligheter, som kunde vålla olyckor och blifva vådliga för den

kungliga myndigheten. I stället för att föra liket till kyrkan för att der högtidligen förevisas, beslöt Konungen, att detsamma skulle vara kvar på slottet till begrafningsdagen. Till följd af den starka värmen måste man ställa in kärl med is och läkarne fingo söka så vårda liket att ej förruttelse instälde sig och gjorde det oigenkännligt. Konungen fastställde trenne dagar för likets förevisning. Den första dagen var ganska stormig, de dagen förut till staden anlända trupperna utposterades rundt omkring slottet och på de öppna platserna, men den oroliga och bullersamma folkmassan försökte bryta sig igenom vakterna, och det var nära, att man nödgats gifva eld på densamma; lyckligtvis lugnade sig folket och gaf vika för militärmakten. De öfriga dagarna förflöto lugnt, folket hade fått kännedom, att alla vakter hade laddade gevär, hvilket gjorde, att det lättare lät handtera sig.

Författarne utaf smädeskrifter hade nu drivit sitt ursinne så långt, att de sökte intala folket, att Konungen och framför allt Drottningen haft kännedom om kronprinsens förgiftning; Drottningen var isynnerhet komprometterad till följd af sin förbindelse med Grefvinnan Piper. Konungen nödgades tillbringa hela den månad, om hvilken denna berättelse rör sig, uti Stockholm, men hans hälsa kräfde landluft, hvarför det bestämdes, att han någon af de första dagarna i påföljande månad åter skulle flytta ut till Haga för att der vistas, till dess Riksdagen skulle samlas. Man hade redan förut bestämt, att Riksdagen skulle sammanträda under Juli månad i Stockholm, men då man fruktade, att detta kunde vara förenadt med en viss fara, hemstälde Statsrådet strax efter upploppet att Konungen måtte välja en annan ort för Riksdagens arbete, och bestämde man sig för Örebro, samt uppsköt dess öppnande till de sista dagarna af Juli. Tiden tillbringades i Stockholm på ett mycket dystert sätt, under fruktan och oro, man vågade ej förtro sig åt någon, då man ej visste, hvilka som medverkat till oroligheternas framkallande, och mötte man folk på gatan, visste man ju ej om bland desse dolde sig någon af den olycklige Grefve Fersens mördare, ja sällan har man sett en sorgligare anblick.

Det hände en dag, att en karl begärde att få tala med mig, och sade sig hafva en upplysning af vigt att lemna, men det var svårt att veta, om hans uppgift var sann eller om han blott var en lycksökare. Han vände sig till min kammartjenare med förklaring, att han kände viktiga hemligheter, som han blott kunde anförtro

personligen åt mig eller åt Konungen. Det kunde möjligen vara oklokt att vägra taga kännedom om, hvad han hade att berätta, då man ju ej visste, på hvem man kunde lita, men det kunde å andra sidan vara komprometterande att emottaga en angifvare, som törhända var en äfventyrare. Konungen, för hvilken jag genast omtalade detta, ansåg saken mycket kinkig, men jag hade för min del redan på förhand bestämt mig för att ej taga emot denne karl, åtminstone ej ensam, ty då jag sjelf var utsatt för misstankar ansåg jag detta farligt. Då Konungens klena hälsa ej heller tillät honom att taga emot karlen, frågade han mig, hvad jag tänkte göra, hvartill jag svarade, att jag bedt Grefve Essen komma till mig för att rådgöra med honom härutinnan, innan jag gaf karlen något svar; karlen hade sagt, att han mycket väl kände Konungen, då han förut varit anställd vid gardet, men att han ej ville besvära Konungen och ej hade förtroende till något af statsråden eller till den nuvarande öfverståthållaren och därför önskade tala med mig, då han kände många viktiga hemligheter rörande upploppet, som ännu vore långt ifrån slut, och för hvars fortsättande ytterligare planer voro uppgjorda. Konungen gillade min åtgärd att tillkalla Grefve Essen. »Han är», sade han »från den tid, då han var öfverståthållare, förtrogen med polisens hemliga vägar och kan nog lemna oss viktiga upplysningar, skicka honom till mig, så snart han kommer, så skall jag rådgöra med honom och öfverenskomma om hvad, som är att göra.» Grefve Essen, som är en hederlig och bra man, och såväl Konungen som mig mycket tillgifven, öfverraskades mycket af denna tilldragelse och sade, att man ej finge tillbakavisa några upplysningar under förhandenvarande förhållanden, men att han ville inhemta Konungens befallningar, innan han gaf mig något råd. Efter att hafva varit hos Konungen återkom han och bad mig å Konungens vägnar, att jag skulle på ett papper skriva, att jag vore den ifrågavarande karlen mycket förbunden för hans visade tillgifvenhet mot Konungen och mig, men att försigtigheten bjöd mig att ej emottaga honom, hvarför jag anmodat Grefve Essen att i mitt ställe tala med honom. Jag tecknade mitt namn härunder och lemnade papperet åt min kammartjenare, som fick befallning att visa det för karlen, men derefter återlemnade det till mig och ej låta karlen behålla papperet, hvilket för mig kunnat blifva komprometterande. Kammartjenaren fick äfven i uppdrag att för karlen nämna dag och timme, då Grefve Essen ville taga emot

honom. Karlen tycktes dock verkligen vara en intrigmakare, som ville göra sig viktig, ty då han, oakadt han förklarade sig vara missnöjd att ej blifva personligen emottagen utaf mig, likväl infann sig hos Grefve Essen, hade han nästan ingenting att omförmäla och derefter blef det aldrig mera tal om denna sak.

Gatpojckarna fortforo emellertid med att nedrifva Konungens proklamationer, man häktade en och annan utaf dem, men jag vet ej, huruvida de erhöillo någon slags bestraffning, jag har dock all anledning att tro att i så fall deras enda straff bestod i några näsknäppar, ty polisen är verkligen mycket dålig och föga verksam och efter några få dagar glömde man bort allsammans. Som jag förut berättat häktades en uppappare hos en gardesofficer hvilken sökte förleda soldaterna att mörda sina officerare för att sjelfva taga befälet och spela herrar, detta var fullkomlig Jakobinism, men de hästgardister, till hvilka han vändt sig, lockade honom med sig på en liten krog, der de pryglade upp honom för att få kännedom om hans planer, hvar-efter de häktade honom och öfverlemnade honom åt rättvisan. Tjenstemännens och Adels betjenter voro i allmänhet ganska opålitliga och sysselsatte sig endast med att tala politik i tamburerna och ansågo sig böra yttra sin tanke i alla dagens frågor samt äfven tala derom med sina husbönder, om de understundom kunde vara ganska qvicka hade de likväl i allmänhet alltid en skef uppfattning af sakerna, tjenstefolket var så bortskämdt, att det verkligen var svårt att träffa på en riktigt bra betjent.

Innan jag fortsätter min berättelse måste jag omtala en sak, som gjorde mig stora bekymmer; en del af de häften, som innehålla de af mig skrifna dagboksanteckningarna, hade vid revolution den 13 Mars utaf mig blifvit lemnade att förvaras af Grefvinnan Piper, de då timade tilldragelserna hade nämligen gjort mig misstänksam och jag fruktade, att man skulle kunna vilja taga dem ifrån mig, okunnig som jag då var, huruvida ej samma olyckliga öde som drabbat Gustaf Adolfs familj, äfven skulle kunna sträcka sig till hans farbror och faster, och att det kanske ej blott var nödvändigheten, som föranledt dessa händelser, utan att till äfventyrs man ville skicka oss alla samma väg; det var ju också möjligt, att någon främmande makt hade sin hand med i spelet för att bemäktiga sig tronen för någon annan familjs räkning, ty ärelystnaden kan locka till mycket. — I tanke således att dessa mina anteckningar skulle vara i säkrare förvar hos en enskild

person, lemnade jag en stor del deraf till Grefvinnan Piper, som derefter gömde dem. Jag fruktade nu att hon möjligen, då hon flydde från sin broders hus, ej skulle hafva hunnit medtaga dessa anteckningar, hvilka, om de blefvo funna bland hennes papper, skulle hafva kunnat ytterligare kompromettera henne. Jag kunde ju hafva all anledning misstänka att hon uti sitt upprörda tillstånd haft annat att tänka på än mina personliga angelägenheter; hennes ömma tillgifvenhet för mig förnekade sig likväl icke, ty före sin afresa nedlade hon sjelf det skrin, hvaruti anteckningarna voro gömda, uti ett hål i den terrass som omgifver huset, och det var ingen annan än hon sjelf som kände gömstället, så att jag hade nog aldrig fått återse mina anteckningar om det hade inträffat att hon dött af förskräckelsen. Detta är för mig ett tydligt bevis ej blott på hvilken utmärkt qvinna hon är utan äfven på att hennes sinnesnärvaro var lika stor som hennes ömhet för mig! Till följd af den oro och förskräckelse som denna hemska tilldragelse framkallade hos mig har det varit mig omöjligt att förrän i Februari månad 1811 återtaga tråden i mina berättelser och nedskrifva detta, hvarför jag också i detta sammanhang kunnat omförmäla detta faktum. Då jag var ytterst orolig öfver denna sak beslöt jag mig för att öppna mitt hjerta för Konungen och heldre omtala för honom att jag anförtrott ett hemligt skrin åt Grefvinnan Piper, än att på något sätt kompromettera henne. »Detta var ganska förargligt», sade han, »men det är bäst att Ni talar härom med Klinteberg, som är tillförordnad Justitiekansler och som nog uti största hemlighet kan skaffa Eder skrinet tillbaka.» Då jag under de senaste dagarna ej haft någon beröring med grefvinnan kunde jag öppet tala med Herr Klinteberg utan att behöfva frukta för att derigenom skada hennes sak, han utlofvade att hålla saken hemlig och jag tror nog äfven att han hållit sitt löfte, ty ingen talade någonsin härom. Någon tid efteråt, då man skulle borttaga förseglingarna, bad han mig om nyckeln till skrinet, men lät mig strax efteråt veta, att något sådant skrin ej stod att finna, jag trodde då att det var uppbrändt och fick försöka trösta mig deröfver, ehuru jag allt kände en viss saknad, då det ju uti mina anteckningar bland allt annat småprat, ändå fanns omtalad en och annan anekdot, som ej saknade sitt intresse och som för allmänheten vore okänd och som jag ensam varit i tillfälle att kunna omtala. Då jag nu som bäst sörjde öfver att så många års arbete gått förloradt, blef jag, utaf Grefvinnan Piper, sedan hon sluppit ur

sitt häkte, underrättad om huru jag skulle kunna få tillbaka mina papper, och dessa äro också alltsedan Februari 1811 åter uti mitt eget förvar[†] — — — — —

Kort tid efter sedan Grefve Fersens lik blifvit fördt till Steninge, begärde Domstolen, hvaruti Justitiekanslern å Konungens vägnar öfvervakade ordning och noggrannhet, att liket skulle underkastas läkarebesigtning för att få bevis för att han blifvit mördad och kunna häkta och bestraffa mördaren, men man kunde ej påfinna någon verklig dödsorsak, ty intet slag hade i och för sig varit dödande, ehuru alla tillsammans bidragit till att bringa honom om lifvet. Den mest brottslige var nog i alla fall den som trampade honom på bröstet och gaf honom nådestöten. Af alla de tillhörigheter som Grefven hade på sig den dagen, klocka, snusdosa, plånbok, näsduk och ringar, hvaraf han alltid bar tvenne, blef endast hans klocka under förklaring att de ej hade för afsigt att plundra samma dag utaf en karl återlemnad till Herr Silfversparre, som ej ens brydde sig om att taga reda på denne karls signalement långt mindre att häkta honom. Det aldra märkvärdigaste är verkligen att då Domstolen tillkallade Herr Silfversparre, stallmästare Ehrengranat och Herr Düben (hvilka båda senare som jag förut omnämnt försökte frälsa grefven), för att konfronteras med de häktade, kunde desse ej igenkänna en enda af dem, hvarför man misstänkte att antingen de personer som användts för att föröfva mordet gjort sig oigenkännliga genom att måla sig i ansigtet eller också att det blott var obekant folk som dertill blifvit brukade. Det enda man hade lagt märke till var att tecken till massakern blifvit gifven och denna delvis äfven utförd med röda paraplyer, hvaraf man såg en ovanlig mängd uti folkhopen. Folk af olika klasser hade varit i rörelse den dagen, på morgonen såg man en mängd sjömän, antingen verkliga eller dertill utklädda personer. Vid sjelfva mordtillfället fanns der närvarande folk som voro välklädda nog, herrar uti frack och fruntimmer i eleganta kappor, men om qvällen under då följande oroligheter var det mest drägg som var i rörelse, man hittade på gatorna kopparslantar uti stor mängd, hvilket bevisar att penningar blifvit utdelade bland folket, och på krogarna serverades gratis åt folket bränvin, som blifvit för detta ändamål betaladt på förhand, hvarför man redan vid ett-

[†] Här innehålla anteckningarne berättelser om den utländska politiken, som ej hafva sammanhang med Grefve von Fersens mord.

tiden såg människor som voro dödfulla, och då krogarna ej stängdes den dagen, var verkan häraf ganska märkbar. Det föreföll som om hela det följe som uppträdde för att förolämpa Grefve Fersen blifvit dertill mutadt, och att sjelfva ledarne först ingripit i det afgörande ögonblicket; det var tydligt att det var hatet mot den olycklige grefven som framkallade det hela. Under aftonens lopp växte det frö till Jakobinism som gror under en laglig frihets täckmantel, till verkligt raseri, som ej kände några gränser, ja, man har nog anledning misstänka att flera kända och framstående personer hade sin hand med i alla dessa förfärliga olyckor, och att det är därför som det hela ännu denna dag höljes i ogenomträngligt mörker.¹ Jag har ofvan nämnt att utaf alla grefvens tillhörigheter det endast var hans klocka som blef återlemnad men hans snusdosa har ännu ej återfunnits. Följande dagar försåldes uti Upsala och andra långt aflägsna platser såsom relikier eller troféer bitar af hans kläder, kappa och till och med hår, hvilka gått ur hand i hand. Grefvens plånbok blef några dagar efter mordet inlemnad till polisen af en karl, som sade sig hafva hittat den då grefvens sorgkappa kastats ut genom fönstret, han hade då sett någonting rödt falla ut och då han såg efter hvad det var, fann han plånboken, som han nu återlemnade. Han underkastades förhör, för att man skulle få veta om han tilläfsventyrs var en af grefvens mördare, men man blef öfvertygad om att hans berättelse var sanningsenlig och karlen oskyldig. I plånboken funnos flera anteckningar rörande hofvet med afseende på anordningarna, hvilket bevisar grefvens stora ordningssinne och noggrannhet. Dessutom fanns i plånboken ett hotelsebref, som jag med egna ögon läst och som hade följande lydelse:

Till Axel Fersen.

Usling. Läss detta Bref och Darra. Tror du och din Liga att 2 millioner människor låta några aristocrater ostraffadt begå hvad horreur som helst och låta trampa sig af någre samman-svurne landsförädare, skall detta olyckliga land evigt vara under trycket af tilltagsne våldsverkare. Tror Du likväl att icke Nationen känner allt, allt och hämdens stund skall komma! fast din nedriga far den högmodiga aristokraten lyckades i sina spel, fast han igenom de nedrigaste medel på fäderneslandets bekostnad stal sig till omåtteliga rikedommar, fast din långa hals som bär en

¹ Detta är skrifvet i Februari månad 1811.

liten Järnlös knapp, undgått Guillotinen i Frankrike, fast din syster den giftblanderskan ännu undgått rättvisans bila, fast ert högmod utan gränser ännu icke blifvit qväfdt, så veten uslingar att hvad som bort och har ännu icke skett kan ske. — En nation i raseri och förtviflan är förskräcklig. Redan har dätt komit fråga bland en mängd allmoge, att låta Ljung och Löfstad uppgå i Röck, ty hvar människa kjäner Cabalers nedrigheter och andas hämd — grymma odjur, är allt fäderneslandets kjänsla hoss Er försvunnen? Skall detta urgamla Ricke, genom sin adels trolöshet, nedrighet och förräderi omsider förlora sin sjelfständighet och sin existens bland Europas Nationer? — Männe icke den af dig fordom så föraktade Napoleon äfven kjänner din Cabal och ett ord kan krossa dig smalbenta kräck! — Föraktliga varelse, när du kommer i all din förmenta storhet och ståt i staden, så vet att den sämsta bonde spottar ått dig och kjäner sig vara större och bättre menniska än du högmodiga usling! men Darra på dina långa smala ben och vet att detta Bref är hela publiquens röst — och dätt bör vara den största hämd, att se dig så mepriserad af en hel nation, för bofstreck och nedriga mordplaner; Tro mig föracktliga Axel Fersen, det bör spöcka för dig och din nedriga syster en dag när den mördades skugga sväfvar omkring edra ödsliga Slott, och om I icke förfalskat all kjänsla af Religion och moralité, så skall edra Samveten ensam vara edra bödlar — — — — — men i behöfva andra — — — — — Carl August skall hämnas.

I kanten var det med stora bokstäfver skrifvet »Dätte Bref är i afskrift i mångas händer.» Stilen var dålig och det tycktes vara skrifvet af en man utaf folket.

Juli månad.

Till Eder alla, hvilkas hjärtan äro känsliga och kunna fatta hvad verklig vänskap vill säga, vädjar jag nu och besvär Eder att tänka Eder in uti min ställning, I skolen då lätt kunna inse, huru jag fått lida, ännu lider och allt framgent kommer att lida, och jag är viss på att I skolen känna medlidande med mig. Dock vill jag göra hvad jag kan för att ådagalägga att jag är i besittning af tillräcklig själsstyrka att i tysthet och tillbakadragenhet dölja min djupa smärta, jag skyr verlden och allt umgänge af fruktan att någon skulle kunna läsa mina innersta tankar; mitt rena samvete och medvetandet om min oskuld gifver

mig kraft att bära min sorg. Jag vet nog att misstankar rigtas äfven mot mig att hafva varit delaktig i det uppdiaktade brott, för hvilket man ej skytt att anklaga de mest hederliga mänskorskor. Det är med förakt, som jag tillbakavisar en sådan anklagelse, som jag ej ens vill besvära mig med att bemöta. Som ett exempel på allmänhetens förvillade omdöme, vill jag anföra hurusom till och med tvenne af mina gamla vänner hafva försökt att öfvertyga mig om att, äfven om den olyckliga Grefvinnan Piper möjligen i det förevarande fallet vore oskyldig, hon dock sedan gammalt haft anseende att vara giftblanderska och att någon grund väl måste finnas för en sådan misstanke. Jag besvarade detta med det förakt som det förtjenade och framhöll för dem huru ringaktande ett sådant yttrande vore emot mig sjelf, att nämligen tro mig om att med ett sådant odjur kunna vara på vänskaplig fot eller också att vara så blind att jag ej under alla de trettio år, som denna vår vänskap varat, kunnat upptäcka hennes verkliga karakter. Jag försäkrade dem att jag för min del aldrig känt en person med mildare sinnelag, och att hon förvisso vore ur stånd att göra sig skyldig till ett sådant brott, tvärtom hade hon alltid ådagalagt den största grannligheten emot alla sina vänner af båda könen, för hvilka hon i sanning vore i stånd till hvilken uppoffring som helst. Den ene af de ifrågavarande personerna sade då: »Ni kan hafva misstagit Eder, ty Ni är god och godtrogen». »Min Herre», svarade jag, »hvarför skall jag mera tro på Eder, som jag blott känner sedan några få år tillbaka, än på min barndomsvän, som jag känt alltsedan min ankomst till detta land». Ungefär detsamma svarade jag den andre och förklarade för honom, att allt hvad han hade att anföra på mig icke gjorde eller någonsin kunde göra det ringaste intryck och bad honom aldrig mera vidröra detta ämne. »Eders Majestät», invände han då, »måste verkligen vara sina vänner varmt tillgifven, men tyvärr har sjelfva denna Eders Majestäts vänskap varit en olycka för grefvinnan». »Detta smärtar mig mycket», svarade jag, »men häruti ser jag dock intet skäl att i något afseende förändra mitt sätt emot henne». »Hon å sin sida», tillade han, »har likväl ej alltid emot Eder uppfört sig så som hon bort, särskildt vid det tillfälle, då hon vägrade åtfölja Eder på Eder utrikes resa år 1798, hvilket beteende väckte allmänhetens ogillande». »Näväl, om hon då möjligen handlade origtigt, så angår det väl ej allmänheten, när jag sjelf för min egen del förlåtit henne detta. Nu är hon emellertid djupt olyck-

lig och jag kommer ingalunda att förändra mitt sätt emot henne och anhåller endast att hädanefter få vara i fred.» Sedan dess har ingen med mig talat om grefvinnan.

Jag återgår nu till berättelsen om denna månads tilldragelser. Jag har redan berättat att man några dagar efter uppträderna den 20 Juni hade häktat en betjent, som försökte uppvigla hästgardisterna och muta dem till uppror. Han hade några hundra riksdaler på sig.

Allt hederligt folk önskade lifligt att man skulle få något ljus i den invecklade saken och lyckas avslöja de hemliga driffjedrar som satt oroligheterna i gång, men tyvärr voro de rättänkande härvidlag de svagaste, då deremot, såsom ju oftast är fallet, de illasinnade hade öfvertaget. Det hade varit synnerligen önskligt att Herr Silfversparre genast hade låtit häkta Grefve Fersens mördare då man kunnat få reda på hvilka de voro som anstiftat gräsligheterna, hans uppförande klandrades allmänt, alldenstund han blott behöft tillkalla vakten för att gripa mördarne, hvarigenom han gjort det allmänna en stor tjänst, ty af dem hade man kunnat få något ljus rörande tilldragelserna den 20 Juni, hvilka nu deremot törhända för all framtid komma att höljas af en ogenomtränglig slöja. Herr Silfversparres beteende uppväcker allmänt ogillande och alla rättänkande äro ursinniga på honom. Deremot söka alla som kunna hafva något att befara utaf möjliga upptäckter, att urskulda honom.

Hvad man med visshet kan antaga är dock att oroligheterna ej ledde sitt upphof från sjelfva folket eller den tjänande klassen, utan att de för visso hade vida mäktigare driffjedrar. Den tjänande klassen är dock nuförtiden särdeles begifven på att blanda sig i allmänna ärenden, i stället för att förrätta sin tjänst. Tjenarne sysselsätta sig med att i förstugorna läsa tidningarna och tala politik samt låta hvarken statsråd, generaler eller domare dervidlag gå fria samt utan att dertill vara vuxne, anse de sig böra yttra sitt omdöme om allting. De utgöra en otroligt talrik liga, som äfven om de sjelfva ej äro så vådliga för den allmänna säkerheten, dock kunna blifva farliga och framkalla oroligheter genom sina många bekantskaper och försänkningar bland småfolket. Hvad som genom den härofvän omtalade häktade betjentens berättelse kom i dagen, föranledde att flera andra betjenter ej blott i Stockholm utan äfven i landsorten arresterades.

Den af Sundhetskolegium verkställda undersökningen rörande orsaken till Prins Carl Augusts död tycktes ådagalägga att han dött till följd af ett slaganfall och ingalunda genom yttre våld. Icke destomindre var den meningen ganska allmän i Sverige att han verkligen blifvit mördad och det just utaf dem, som arbetat för hans val, och hvilkas hersklystnad känt sig besviken, då de kommit till insigt om att det var fåfängt att försöka genom honom få något inflytande på regeringsärendena. Å andra sidan sökte prinsens anhängare att kasta skulden för hans död på det parti som arbetat för Prins Gustaf eller Prins Peter af Holstein. Det fanns också många som trodde att han redan blifvit förgiftad innan han kom från Norge och att det var danskarne som då gjort det, man sköt till och med skulden på Ryssland och Frankrike såsom medverkande till hans död. Den verkliga sanningen är dock att det var ett slaganfall som ändade hans lif, men icke destomindre hade hvar och en sin egen uppfattning om saken och leddes vid de framkastade anklagelserna såväl af begäret att skada andra, som af önskan att rentvå sig sjelf från misstankar och elaka rykten.

Ehuruväl Sundhetskolegium ådagalagt att prinsen dött en naturlig död, lät man häkta D:r Rossi vid dennes återkomst till Stockholm, på grund af hans stora vårdslöshet vid liköppningen. Han fick likväl bo på slottet, för att undandragas folkets raseri, men hans dörr bevakades och han fick ej sammanträffa med någon människa, innan han hunnit rättfärdiga sig, han skötte dock sitt försvar på ett mycket tarfligt sätt.

Justitiekanslerns berättelse om förloppet den 20 Juni offentliggjordes jemte General Adlercreutz rapport om hvad han iakttagit, och hvaruti han sökte urskulda Herr Silfversparre under anförande att vår lagstiftning är sådan att man ej kan få bruka våld emot medborgare utan konungens uttryckliga befallning, då man annars kan sätta sitt eget hufvud på spel. Nog måste man medgifva att våra nuvarande lagar äro föga betryggande för den som har ett befäl, men vanlig humanitetslag ålägger ju enhvar att bispringa den som råkar i fara och man må väl alltid hafva rätt att följa sitt hjertas maning. Den allmänna ordningen var ju störd och det var väl för att upprätthålla densamma som trupperna funnos der, därför måste man betrakta det som en försummelse att ej hafva begagnat dem till lugnets återställande och det grymma brottets afvärjande. General Silfversparre hade äfvenledes afgifvit en rapport, men denna var affattad på

ett sätt, som omöjliggjorde dess offentliggörande, han försökte deri att urskulda sig och framhöll hurusom han sjelf utsatt sig för fara under sina försök att försvara Grefve Fersen. Denna rapport öfverlemnades till justitiekansleren för att intagas bland rättegångshandlingarna och användas vid de pågående undersökningarne. Hvad som verkligten föreföll ganska egendomligt var att hvarken Herr Silversparre eller de tre herrar som försökt försvara Grefve Fersen, nämligen Düben, Ehrengranat och Schulz kunde känna igen någon enda af de som blifvit häktade såsom misstänkta för mordet, då de sågo dem inför ransakningsdomstolen, detta kunde lika litet någon af de officerare göra, som fört befälet öfver de på torget uppställda trupperna. Ovisst torde vara huruvida detta berodde på att de häktade voro oskyldiga och man ej ännu påträffat de skyldige, eller också att de brottslige förställt sina ansigten och gjort sig oigenkännliga; möjligen hade det vilda raseriet förvridit deras ansigtsuttryck; man kan också tänka sig, att de personer, som försökte bispringa grefven, varit så uppskakade, att de ej lagt de uppträdandes utseende på minnet. Kanhända har man till dådets utförande användt särskildt lejdt folk, som omedelbart derefter tagit till flykten ombord på fartyg eller annorledes. Alla öfverensstämmde dock uti den uppgiften, att man lagt märke till en mängd sjömansklädda människor med vildt och hemskt uttryck samt att det föreföll, som om röda paraplyer varit ett öfverenskommet igenkänningstecken, ty i folkträngseln rundt omkring den olycklige grefven såg man en mängd sådana svängas i luften.

Onda tungor lemnade fortfarande Grefvinnan Piper ingalunda i fred uti den af henne frivilligt valda tillflyktsorten. Man utspred ett rykte, att hennes kammarjungfru plötsligt aflidit och af henne blifvit förgiftad. Justitiekanslern lät genast undersöka saken och fann, att det var en nedrig osanning. Oaktadt Grefvinnan Pipers fullständiga oskuld offentligt blifvit tillkännagifven, spred man fortfarande på gatorna upphetsande ströskrifter och ytterligare angifvelser, hvilket de såväl natt som dag patrullerande militärerna ej kunde förhindra.

Förseglingen utaf den aflidne grefvens samt Grefvinnan Pipers papper blef bruten, och man fann der ej det minsta, som på något sätt kunde kompromettera någon af dem. Ströskrifterna sökte då att kasta skugga på andra personer och på adelsklassen i allmänhet. Snart vände sig dock den allmänna uppmärksam-

heten åt annat håll och sysselsatte sig med den till Örebro sammankallade riksdagen och det blifvande tronföljarevalet. — — — — —

Oktober månad.

— — — — —

Jag återkommer nu till hvad som angår rättegången rörande Grefve Fersens mord. Utur mina berättelser för de föregående månaderna har jag omtalat, hurusom man verkställt rättslig undersökning rörande prins Carl Augusts föregifna förgiftning, och hurusom den utaf de vid liköppningen närvarande läkarnes afgifne berättelser granskats af Sundhetskollegium. Man hade äfven verkställt förhör med alla, som varit i prinsens följe, och efter en långvarig undersökning hade Sundhetskollegium afgifvit den förklaringen, att prinsen dödt af slag. Domstolen stod just i begrepp att afkunna samma utslag, då en oförmodad händelse inträffade, som framkallade nya misstankar, att man velat påskynda prinsens död samt att d:r Rossi genom sin vårdslöshet hade skulden härtill, då han skulle hafva kunnat rädda prinsens lif, sedan denne blifvit inburen till prestgården. Presten hade nämligen uti ett bref omtalat, att sedan läkarne lemnat prinsen under förklaring att han vore död, hade en tjensteflicka kommit in uti rummet för att göra i ordning en fältsäng åt prinsens adjutant Holst, hvilken varit honom varmt tillgifven och därför önskade få tillbringa natten hos den döde för att kunna erhålla full visshet om att han verkligen vore död och förhindra liköppningen, innan man derom hade kunnat fullkomligt öfvertyga sig. Presten berättade nu i detta bref, att denna tjensteflicka hade tyckt sig förmärka, att blod rann ut ur prinsens pulsåder; man hade nämligen låtit åder på honom; detta skyndade hon sig genast att omtala för de i rummet bredvid församlade herrarne af prinsens svit. Dessa herrar funno då tjensteflickans uppgift enligt med verkliga förhållandet, men d:r Rossi ville ej ens gå in till den döde, förklarande sig vara öfvertygad om att tjensteflickan farit med osanning, då han ju visste, att prinsen vore död. De herrar, som gått in till prinsen, hade funnit honom liggande qvar på den säng, der han blifvit nedlagd, och hans

¹ Uti sina öfriga anteckningar för September och Oktober månader sysselsätter sig Drottningen med den politiska ställningen och andra för det förevarande ämnet fremmande saker.

kropp ej ens aftvättad; vid åderlåtningen tycktes blod hafva framkommit men snart afstannat, sedermera hade, då det dervid uppkomna såret lemnats öppet och till följd deraf att, såsom det ju inträffar med döda, kroppen svällt, något litet blod ytterligare sipprat ut. Presten förklarade likväl i ofvannämnda bref, att så mycket blod strömmat ut, att det genomträngt madrassen och runnit ut på golvet. Under rättegångsförhandlingarne hade ingen kommit ihåg att omtala denna händelse, antagligen därför att man ej dervid tyckte sig kunna fästa särdeles stort afseende, utan endast betraktade tjensteflickans berättelse såsom ett uttryck af den inom hennes samhällsklass så vanliga fruktan för skendöd. I alla fall kan man ej underlåta att anse d:r Rossi vid detta tillfälle hafva handlat särdeles försumligt, som så snart lemnade prinsen, ty läkarens pligt hade ovilkorligen, med hänsyn till dödsfallets hastighet, varit att ganska länge, ja till och med hela natten, stanna kvar inne hos den döde, för att kunna erhålla fullkomlig visshet om att all räddning vore omöjlig. Detta uraktlät han och var till och med så oförsigtig, att han föreslog liköppning efter endast 24 timmar. Jag har redan förut omförmålt, att kammarherre Sparre anhöll, att man härom skulle afvakta konungens befallning, och hade ej lemnat sitt samtycke till liköppningen, förrän d:r Rossi förklarar, att han, om dermed uppsköts, omöjligen skulle kunna verkställa fullt noggrann undersökning. Allt detta utvisar, att d:r Rossi, äfven om han ej kan direkt anklagas för brottsligt förfarande, dock handlat ytterst försumligt och vårdslöst. För att nu allmänheten ej skulle få anledning att beskylla Konungen och hans råd att afsigtligt vilja söka förhindra upptäckten af den föregifna uppdiktade stämplingen emot prinsens lif, ansågs nödvändigt att uppskjuta den rättsliga undersökningen, till dess man hunnit få full klarhet rörande den ifrågavarande saken, för hvilket ändamål en person skickades till Skåne för att derstädes på sjelfva platsen företaga undersökningar. Tjensteflickans iakttagelser fingo dock slutligen den naturliga förklaring, som jag häröfvan har vidrört, och det blef äfven tydligt, att presten afgifvit denna berättelse under förhoppning om någon belöning för sitt stora nit att vilja framvisa, huru försumligt man hade burit sig åt vid dödstillfället. Domstolen ansåg därför, att detta ej kunde inverka på frågan, men man hade likväl fått full bekräftelse på d:r Rossis stora försumlighet, ty det ansågs allmänt vara alldeles oförlåtligt, att han hade lemnat den döda kroppen utan någon omvårdnad

under tjugufyra timmar samt ej heller brytt sig om att noggrannare undersöka, huruvida prinsen verkligen varit död eller tilläfventyrs endast utsatt för ett qväfningsanfall. För denna sin försumlighet fick d:r Rossi äfven plikta, då han utaf domstolen dömdes till landsförvisning.

Rättegången rörande mordet på Grefve Fersen fortgick likaledes. Genom polisundersökningen hade det fullkomligt blifvit ådagalagdt, att såväl den afidne grefven som Grefvinnan Piper voro fullkomligt oskyldiga till den emot dem rigtade anklagelsen att hafva förgiftat Prins Carl August, och man afvaktade nu endast domstolens utslag, som skulle fullkomligt rentvå grefvinnan, hvilken ännu befann sig på Vaxholm, visserligen under bevakning men dock icke behandlad såsom fånge. Till en början hade man öppnat alla bref, som ankommo till henne, men snart upphörde man dermed, och bevakningen blef mindre sträng. Sjelf ville hon emellertid ej lemna denna plats, förr än hon fått Konungens eller åtminstone domstolens utslag beträffande sin fullkomliga oskuld, och det sålunda inför allmänheten blifvit ådagalagdt att alla de emot henne rigtade nedriga beskyllningarna voro ogrundade och endast uppiktade af förtälet. — — — — —

November månad.

Rättegången rörande orsakerna till Prins Carl Augusts död närmade sig nu sitt slut, och domstolen hade funnit det ådagalagdt, att han dött en naturlig död, som förorsakats af ett slag-anfall. Härigenom hade nu äfven såväl Grefve Fersens som hans olyckliga systems oskuld blifvit ådagalagd, och de hade sålunda blifvit fullkomligt rentvagna från de nedriga misstankar, som allmänheten rigtat emot dem. Konungen måste således anse det som sin pligt att gifva dem en offentlig upprättelse, för att full rättvisa skulle dem vederfaras. Det var därför nödvändigt, att Grefve Fersen erhöi en hederlig begrafning; detta kräfde helt naturligt Konungens rättskänsla, likasom det fordrades för

¹ Innehåller en beskrifning öfver Kronprinsen Carl Johans ankomst till Sverige och de politiska förhållandena.

hans eget anseende, då han härigenom skulle kunna återvinna den myndighet, som han alltsedan den 20 Juni nästan fullkomligt förlorat, och hvilken ju djupt hade blifvit kränkt uti dens person, som var chef för hans hof och innehafvare af hans högsta ordnar. Likväl hade man grundad anledning att befara, att regeringen, som vid detta tillfälle visat sig vara i saknad af kraft och styrka, fortfarande skulle komma att lägga samma svaghet i dagen. Det framhölls äfven, att man kunde frukta för oroligheternas förnyande i händelse af en offentlig jordfästning. Konungen sjelf hade likväl sedan länge bestämt sig för att egna sin riksmarskalk och trogne tjenare en honom fullt värdig begrafning, hvilken upprättelse från sin furstes sida denne i hög grad förtjenade, ej blott på grund af sitt höga embete och framstående egenskaper, utan äfven därför att han under utöfning af sin tjänst blifvit af en rasande folkhop på ett så grymt och orättvist sätt massakrerad. Då emellertid statsråden allt fortfarande hyste sina betänkligheter, var det af nöden att söka ingifva Konungen fasthet och ståndaktighet; visserligen hade jag fattat ett beslut att för min del aldrig blanda mig uti regeringsärenden, men min stora vänskap för Grefve Fersen och mitt lifliga intresse för Konungens eget anseende tvingade mig härvidlag att på allt sätt försöka öfvertala Konungen att icke gifva efter. Alla de, som hade intresse deraf, att Grefve Fersen och hans olyckliga syster ej skulle erhålla fullkomlig upprättelse, begagnade sig nu utaf den föregifna fruktan för nya oroligheter för att i sista stund försöka förhindra begrafningen. Man föregaf äfven, att begrafningen skulle komma att blifva alldeles för dyrbar för Konungens egna tillgångar. Denna invändning omtalade jag för Grefve Fabian Fersen, hvilken haft hofförvaltningen om hand och därför kunde upplysa om att kostnaden för Konungen skulle blifva högst obetydlig, ty vid sådana högtidligheter vid hofvet såsom bröllop och begrafningar är det alltid vanligt, att de anhöriga lemna drickspengar åt alla dem, som dervid anlitas. Dessutom ansåg jag det äfven vara af stor vigt, att begrafningen blefve förrättad med all möjlig högtidlighet, för att härigenom Grefvinnan Piper, hvars fullkomliga oskuld blifvit tillkännagifven, skulla erhålla nödig upprättelse. Jag hade öfvertalat Konungen att till henne skrifva ett bref, hvilket hon på ett synnerligen förträffligt sätt besvarade. Ehuru hon fått tillstånd att redan nu lemna Vaxholm, ville hon ej göra detta innan äfven hennes broder fått fullkomlig upprättelse genom högtidlig begrafning och

liktal, hvarför jag önskade att så mycket som möjligt påskynda den dag efter dag uppskjutna begrafningen för att befria henne från den under vintern helsovådliga vistelsen på denna ö. Då jag likväl ej kunde se, huru jag skulle kunna få ett slut på alla dessa svårigheter, beslöt jag mig för att vända mig till Kronprinsen, hvilken visat mig särdeles stor vänskap; jag fann honom hysa samma åsigt som jag, nemligen att Konungens personliga anseende stod på spel. »Detta skulle alltså vara Eder särskildt angenämt», sade han. »Ja», svarade jag, »och detta icke blott för den vänskaps skull, som jag hyser för hans syster, som behöfver komma ifrån Vaxholm, utan äfven därför att jag betraktar det såsom en gärd af rättvisa emot en oförvitlig man, men allrämest likväl för Konungens eget anseende, ty han måste visa sig ega viljekraft nu, då han en gång bestämdt förklarat, att begrafningen skall ega rum.» »Ni har fullkomligt rätt», blef prinsens svar, »och ehuruväl jag ännu icke bör blanda mig uti någonting utan i allt uteslutande rätta mig efter Konungens vilja, lofvar jag Eder att göra hvad jag kan, för att begrafningen så snart möjligt är må komma att ega rum.» »Jag besvär Eder härom», tillade jag, »isynnerhet som man härigenom skulle kunna nedtysta alla dessa tidningsskrifvare, hvilka nu förklara att någon högtidlig begrafning ej kommer att förrättas, och sålunda visa att regeringen ej bryr sig om deras prat.» Prinsen gaf mig fullkomligt rätt härutinnan, och han höll sitt ord.

December månad.

Under förra månaden har jag omförmält, hurusom Kronprinsen hade lofvat mig, att han skulle intressera sig för att Grefve Fersens begrafning skulle blifva af. Han höll sitt löfte och talade om saken ej blott med Konungen utan äfven med statsråden, hvilka lyssnade till hans framställningar och gånge vika för hans skäl. Det blef således bestämdt, att begrafningen skulle förrättas i Stockholm uti vederbörlig ordning, ehuruväl man föreslagit att antingen göra densamma derstädes utan någon vidare ståt, eller ock med större eller mindre högtidlighet ute på landet. Grefvens lik, hvilket såsom jag förut berättat blifvit fördt till hans emellan Stockholm och Upsala belägna egendom Steninge, afhemtades utaf en afdelning af hästgardet, som skulle beledsaga det till hufvudstaden. Då man fruktade för liklukten, blef liket två dygn före den högtidliga begrafnings-

ceremonien nedsatt i Fersenska familjegravven uti Riddarholmskyrkan, för att först natten före sjelfva jordfästningen uppställas på den för ändamålet uti Riksmarskalkens våning på Stockholms Slott anbringade katafalken. Ännu en gång skulle likväl hatet mot den olycklige grefven gifva sig tillkänna, då hans fiender på allt sätt sträfvade efter att kunna störande inverka på den högtidlighet, som var afsedd att genom denna sista hedersbevisning återupprätta hans minne. Man hade försökt att intala Baron von Engeström, att folkmassan skulle komma att gifva uttryck åt sitt missnöje, för den händelse att kistan komme att bäras uti procession, och att det därför vore klokast att endast ifrån grafhvalfvet flytta upp densamma på den katafalk uti kyrkan, der kistorna pläga ställas under liktalen, samt att det förresten vore ganska egendomligt att föra kistan tillbaka till slottet, isynnerhet som det aldrig brukade vara tillåtet, att lik finge finnas inom det slott, der Konungen residerar. Baron von Engeström skyndade sig därför helt upprörd till Konungen för att försöka afstyra, att den olycklige grefvens kvarlevor insattes uti hans embetsvåning. Lyckligtvis befann jag mig hos Konungen, då Herr von Engeström kom dit, och då hvarken han eller jag genast kunde komma in till Konungen, som var sysselsatt med sin toilett, vände sig baronen till mig för att bedja mig öfvertala Konungen att på nyss anförda skäl afstyra att grefvens lik ditflyttades. »Det kan jag ej», svarade jag honom, »Konungen har nu en gång fastställt ordningen för ceremonien, och det vore småaktigt att nu ändra densamma, dessutom kunna flera exempel anföras derpå, att lik fått stå qvar på slottet ända till begrafningsdagen.» »Ja», invände Herr von Engeström, »men det har uteslutande varit kungliga personer.» Jag anförde då för honom flera fall, som inträffat till och med på senare tid, då till exempel Grefvinnan von Rosen, som varit anstald hos de kungliga barnen och haft sin bostad på slottet, efter sin död fick stå qvar der ända till begrafningsdagen. »Ja», tillade Herr von Engeström, »för sådana personer, som haft sin bostad på slottet kan möjligen Konungen lemna ett sådant medgifvande, men att nu till slottet föra ett lik, som redan varit nedsatt i kyrkan, det är verkligen för mycket och måste uppreta folkmassan samt kan lätt framkalla nya olyckor.» »Man kan aldrig», svarade jag honom, »göra för mycket, då det är fråga om en trogen undersåte, som utaf det rasande folket blifvit misshandlad och dertill drabbats af denna olycka midt under utöfningen af sitt embete. Den vid detta tillfälle kränkta konungamakten kan

endast vinna upprättelse derigenom att full rättvisa blifver bevisad den hederlige man, som städse lagt sin hängifvenhet för Konungen i dagen, och detta kan ej ske på annat sätt, än att hans jordiska kvarlefvor blifva egnade all den hedersbevisning, som tillkommer honom såsom hofvets främste man. Jag är dessutom öfvertygad om att Konungen kommer att visa sig ståndaktig och ej skall vilja ändra sitt en gång fattade beslut samt att Ni ingalunda kommer att lyckas öfvertala honom. Tala för resten sjelf med honom, så får Ni se, hvad han svarar Eder. Jag fruktar ingalunda för folkmassans oroligheter, ty trupperna äro nu under säkert befäl samt fullt beredda att möta våld med våld.» Herr von Engeström väntade ännu en stund, men då Konungens toilett tog lång tid, beslöt han sig slutligen för att aflägsna sig. När jag sedermera kom in till Konungen, berättade jag för honom hvad som tilldragit sig mellan Herr von Engeström och mig, hvaruppå Konungen vredgad yttrade: »Jag har nu en gång fastställt ordningen för högtidligheten och kommer på intet villkor att ändra mitt beslut, ty jag kan ej fatta denna ängslan, som synes mig löjlig. Så mycket bättre, om folkmassan vill ställa till bråk, ty då får man tillfälle att visa, att jag ej skall låta det gå denna gång på samma sätt som den 20 Juni. Peyron är förberedd, och jag litar fullkomligt på honom, och det är väl ändå jag, som är herskaren här.» »Edert beslut fögnar mig», svarade jag, »Ni eger dessutom ett säkert stöd uti Kronprinsen, som ej kommer att lemna Eder i sticket uti det afgörande ögonblicket.» Kronprinsen hade verkligen begrafningsdagen den 2 i denna månad sina hästar sadlade och var fast besluten att vid minsta oordning stiga till häst för att med väpnad hand undertrycka sjelfsväldet och illviljan hos en folkhop, som låtit sig missledas utaf illasinnade personer, hvilka sträfvade efter att kunna ställa till oreda. Dagen aflöpte emellertid under allsköns lugn, trupperna voro uppställda under vapen, och Stockholms garnison hade understöd utaf det på flera ställen posterade artilleriet. Äfven andra trupper voro för dagen inkallade. En stark kavalleriafdelning åtföljde processionen såväl för ordningens upprätthållande som för att utgöra en hedersbevisning åt den afidne, som uti lifstiden varit ej blott fältmarskalk utan äfven en af rikets herrar och serafimerriddare, hvilket berättigade honom till en dylik eskort. De trupper, som marscherade före och efter liktåget, hade sina gevär och pistoler laddade, detsamma var förhållandet med alla de öfriga trupper, som voro utställda om-

kring slottet och vid de gator, som derifrån leda till Ridderholmskyrkan, der begrafningen skulle ega rum. Starka patruller till fots och till häst tågade genom gatorna för att afstyra folksamlingar, och Herr Peyron hade låtit artilleriet uti folkets åsyn ladda kanonerna för att ingifva respekt och göra tydligt, på hvilken sida makten fanns. Den tillförordnade Öfverståthållaren Herr Sköldebrand hade dagen förut utfärdat en proklamation med förbud emot folksamlingar uppå gatorna samt befallning, att alla bodar, först och främst sådana der matvaror och starka drycker försäldes, skulle hållas stängda. Som jag härofvann omnämnt, aflöpte emellertid allting under fullkomligt lugn, och föga folk syntes på gatorna, hvartill säkerligen det mycket hade bidragit, att allmänheten visste, att trupperna hade befallning att vid första oordning skjuta skarpt. Der processionen passerade, iakttog folket fullkomlig värdighet, och det syntes vara en öfverflödigt försigtighet af t. f. Öfverståthållaren och Generaladjutanten att personligen till häst öfvervaka ordningen, ehuru väl det måste anses vara mycket klokt handladt utaf dem.

Såväl predikan som det deruppå följande liktalet voro utmärkt bra skrifna. Den förstnämnda, som hölls af Öfverhofpredikanten Murray, var dock särdeles försigtigt affattad, ty han vidrörde endast obetydligt hvad som hade händt och framhöll blott våra pligter enligt evangelium, och kunde gerna uti sin predikan hafva inlagt något mera kraft. Den särskilda bön, som vid detta tillfälle lästes, var mycket bra. Liktalet var ett fullkomligt mästerstycke i värtalighet, det innehöll en betraktelse öfver den 20 Junis gräsliga tilldragelser och gör sin författares både hjerta och snille den största heder; denne är en af de aderton i den af Konung Gustaf III instiftade svenska akademien; visserligen hade han framhållit sin önskan att få förblifva obekant, men hans namn förtjenar verkligen att bevaras åt efterverlden; det var Konungens förre bibliotekarie Herr Leopold, en man, som stod högt i gunst hos Gustaf III och hvilkens arbeten äro mycket populära samt intaga bland de främsta rummen inom den svenska litteraturen. Den så olyckligt omkomne var verkligen värd att få sitt minne återupprättadt genom ett sådant loftal, hans ädla dygder och hans varma hängifvenhet för sin herskare hade bort berättiga honom till ett bättre öde.

Herr Sköldebrand hade varit mycket emot, att jordfästningen förrättades med stor högtidlighet, antingen detta nu berodde endast på småaktighet eller derpå, att han verkligen hade stora

försänkningar hos det parti, som var inveckladt uti och möjligen framkallat oroligheterna den 20 Juni.

Han hade gjort allt för att söka förhindra begrafningen och föregaf sin fruktan för oroligheternas upprepande. Herr Sköldebrand är nog en mycket rättskaffens man och har alltid haft anseende att vara det, men partiandan kan tyvärr ofta förleda den mest rättänkande människa till ganska mycket. Han var dessutom behäftad med denna tidens lyte, den s. k. frihetskänslan, som han städe lade i dagen, och kunde därför icke med glad håg se, att en man sådan som Grefve Fersen hvilken alltid uppträdt såsom kunglighetens och konungamaktens beskyddare, egnades en så stor hyllning, som den högtidliga begrafningsakten innebar. Då nu emellertid allting aflöpte uti lugn och ordning, sökte han tillskrifva sig förtjensten att härtill hafva bidragit, ehuru väl det är otvifvelaktigt att äran häraf tillkom General Peyron såsom befälhafvare för Stockholms garnison. Denne hade skaffat sig en särskild hemlig polis, bestående af underofficerare och soldater vid garnisonsregementena, därför att han ej ansåg sig kunna lita på den ordinarie poliskåren. Genom denna hemliga polis hade han lyckats skaffa sig kännedom om allt, som yttrades rundtomkring uti staden samt på krogarna i stadens utkanter.

Herr Sköldebrand hade, innan den högtidliga begrafningsakten blef bestämd, för mig gifvit uttryck åt sin farhåga för hvad som skulle inträffa, om begrafningen blefve förrättad anorlunda än uti den största enkelhet, därför ansåg jag mig nu dagen efter begrafningen böra fråga honom, hvem som fått rätt, han eller jag, häruppå svarade han mig synbarligen besvärad: »Men detta har likväl ej kunnat ske utan de aldra största ansträngningar samt säkerligen ej utan alla de åtgärder, som af mig blifvit vidtagna för att lugna alla dem, som kunnat hafva för afsigt att ställa till oordningar, och polisen har varit särdeles verksam för att uppnå detta resultat.» Jag kunde blott småle åt ett sådant svar och vände honom ryggen.

Baron Engeström hade verkligen ganska mycket arbetat för att få de brottsliga från den 20 Juni bestraffade och Grefve Fersens minne återupprättadt, denne olycklige man, som så grymt och orättvist blifvit misshandlad och mördad; när jag därför dagen efter begrafningen råkade honom, visade han sig särdeles belåten öfver att han kommit underfund med att man sökt föra honom bakom ljuset. Jag frågade honom då: »Nåväl, min herre, hade jag ej rätt deruti, att allting skulle komma att

aflöpa uti största lugn?» »Jo», svarade han. »Jag är mycket belåten öfver att så är förhållandet, men jag hade verkligen ej väntat mig detta efter allt hvad man för mig hade berättat.» Baron von Engeström menade nog uppriktigt, då han yttrade detta, men han har onekligen det stora felet att vara alltför lättrogen, isynnerhet när han får höra något från personer, som han anser sig böra hysa förtroende för.

Sedan nu Grefve Fersens begrafning egt rum, kunde man uteslutande få tänka på, huru den olyckliga Grefvinnan Piper skulle kunna befrias ifrån att längre qvarstanna på den fästning, der hon frivilligt hade låtit innesluta sig. Visserligen hade genom en utfärdad kungörelse hennes oskuld redan blifvit fullständigt ådagalagd, hvarför hon äfven mycket väl kunnat lemna sin tillflyktsort, men som jag redan förut omnämnt önskade hon dessförinnan se sin broders minne till fullo återupprättadt; nu var Grefve Fersens oskuld utaf domstolen erkänd, och den högtidliga begrafningsakten hade egt rum, också fordrades det blott för att hon kunde få begifva sig från fängelset, att hon erhöll nödigt skydd utaf den kungliga myndigheten, som fullständigt bekräftade hvad som innehölls uti kungörelsen samt det särskilda af Konungen till henne skrifna brevet. Jag talade om denna sak både med Konungen och med Generaladjutanten Peyron, som ju var den, som, vid förefallande behöf egde att vidtaga nödiga anstalter för grefvinnans beskydd och hvilken stod på hennes sida. Grefvinnan önskade gerna få färdas genom Stockholm, hvilket hon ej ansåg böra vara förenadt med någon fara, då hon ju var fullständigt oskyldig och detta blifvit offentligt förklaradt. Hertig de Pienne, som så ädelmodigt följt henne och icke lemnat henne under hela hennes vistelse på Vaxholm samt till och med tagit afsked från sin tjänst för att helt och hållet kunna egna henne sin vänskap, hade troligen intalat henne detta, för att hon i Stockholm skulle få tillfälle att återse sina släktingar och vänner. Då jag emellertid hade mig bekant att man fortfarande lika skoningslöst som förut talade om Grefvinnan Piper, ansåg jag det vara lugnast för hennes egen säkerhet, att hon ej kom genom Stockholm utan tog en annan väg. Hennes båda söner, som varit i Stockholm med anledning af morbroderns begrafning, anhöllo att få till mig framföra sina tacksägelser för det intresse och den omvårdnad, som jag hade om deras moder; jag fick dervid tillfälle att för dem framhålla min åsigt rörande denna sak, hvilken de fullkomligt gillade, men de anhöllo att till yttermera säkerhet

deras moder skulle få åtföljas utaf en officer, med hemligt be- myndigande utaf Konungen att vid förefallande behof bruka våld till hennes försvar. Sjelf hade jag redan förut tänkt häruppå, men grefvinnan hade framhållit, att hon fruktade, att detta skulle kunna gifva henne sken af att vara en fånge.

Alltsedan min afresa till Strömsholm hade jag underhållit brevexling med grefvinnan. Till en början kommo hennes bref mig tillhanda under kuvert till General Adlercreutz, men sedermera genom särskilda bud. Jag fick nu bref från henne, att hon ville följa mitt förslag; antingen hade hennes söner öfvertalat henne härtill eller hade hon fått samma råd utaf andra; hon sade sig helst önska till följeslagare någon, som ej hörde till hennes släkt och som skulle vara i stånd att försvara henne med väpnad hand, om detta skulle synas erforderligt. Jag kände mig mycket glad öfver hennes beslut och framställde saken för Konungen, hvilken godkände förslaget och lofvade att tänka ut någon härtill lämplig person. Jag talade äfven med Kronprinsen om detta, ehuru han, som ej närmare kände Grefvinnan Piper, ej kunde för henne hysa något särskildt intresse, annat än för att vara mig behaglig, men då han emellertid mycket håller på den kungliga värdigheten, insåg han, att det var af vigt att den till grefvinnans förmån afgifna kungliga förklaringen på lagligt sätt understöddes och hennes person finge erforderligt beskydd. Han tog därför saken om hand och framhöll betydelsen af att hon eskorterades, hvaruppå han mycket höll. Generaladjutanten, som äfven delade mina åsikter härutinnan, bad mig angifva någon person, som kunde vara grefvinnan behaglig såsom följeslagare. Öfverste Reutersvärd, hvilken af Gustaf III blifvit använd vid Konung Ludvig XVI:s flykt till Varennes och derefter åtföljt Grefve Fersen samt en tid varit Chargé d'affaires, syntes mig vara en för detta ändamål särdeles lämplig person. Konungen godkände detta mitt förslag samt gaf honom detta uppdrag, som han utförde till såväl Konungens som Grefvinnan Pipers stora belåtenhet; grefvinnan tackade mig sedermera särskildt för detta val.

I stället för att taga vägen genom Stockholm förde han grefvinnan genom Vestmanland till hennes egendom Löfstad i Östergötland; hon uppehöll sig under resan tvenne dagar hos sin son på Engsä, der denne uti kyrkan, hvarest familjegravven finnes, lät anställa en högtidlig tacksägelsegudstjenst med anledning af moderns fullständiga befriande från alla misstankar, äfvensom till åminnelse af sin affidne morbroder Grefve Fersen.

Kyrkan var illuminerad, och grefvinnan blef såväl dit som derifrån buren af sina båda söner och sin måg. Då hon under sin mans lifstid varit herskarinna derstädes, äfvenså under sonens minderårighet förvaltad egendomen till sina underhafvandes fromma, voro dessa nu närvarande vid högtidligheten och egnade henne en liflig hyllning. Resan gick lyckligt och väl, och vid Löfstad blef hon med stor glädjebetygelse emottagen. Ej blott de underhafvande derstädes utan äfven de ifrån brodrens i närheten belägna egendom Ljung lade vid detta tillfälle i dagen sin stora tillgifvenhet för sin afidne husbonde och dennes syster.

Konungen söker på alla sätt att lägga i dagen huru belåten han är med Kronprinsen, och sjelf börjar jag verkligen att hysa högaktning för honom. Hans uppförande vid detta tillfälle har tillförsäkrat honom min innerligaste vänskap. Det sätt han städse iakttagert gent emot Konungen kan ej nog berömmas, en verklig son kan ej visa en större uppmärksamhet och vördnad än Kronprinsen vid alla tillfällen gör det emot Konungen. Då jag talade med honom rörande händelserna den 20 Juni, svarade han mig: »Ni vet mer än väl, att jag ingen röst har i rådet och att min skyldighet är att underkasta mig Konungens vilja och beslut, hvarför jag ingenting kan utlofva, såvida ej något särskildt tillfälle yppar sig, men det gifver jag Eder mitt hedersord uppå, att om så inträffar, skall jag göra allt, hvad jag kan.» Min öfvertygelse är verkligen också, att såvida icke Kronprinsen ingripit, så hade hvarken den högtidliga begrafningsceremonien, ej heller det hedrande sätt, hvaruppå Grefvinnan Piper blef behandlad, kommit i fråga, ty han förklarade sig eftertryckligt för bådadera, men detta utan något skryt och utan att vilja att det skulle märkas, att det kom ifrån honom, tvärtom sökte han låta påskina, att det uteslutande berodde på Konungens eget initiativ, och undvek därför alla slags tacksamhetsbetygelser. När han talade om saken med Konungen, skedde det, ehuru med kraft, likväl med den allra största undergifvenhet; härigenom förskaffade han sig alla hederliga människors odelade högaktning. Kronprinsens hela uppträdande såväl emot Konungen och mig, som ock emot sin omgifning är sådant, att det måste tillvinna honom hela folkets erkännande, och han börjar äfven redan att blifva allmänt älskad.

¹ Innehåller betraktelser öfver den politiska ställningen i allmänhet.

Jag kan verkligen ej underlåta att ytterligare vidröra Herr Silfversparres uppförande med afseende på Grefve Fersen. Han är allmänt ansedd för en person med en svag karakter och försvaras uteslutande af sina gamla partivänner. Han har försökt att urskulda sig inför Kronprinsen, hvilken, okunnig som han är om hans uppträdande den 20 Juni, behandlar honom på samma sätt som alla de öfriga generalerna, men af allmänheten betraktas han såsom en lågsinnad person. Konungen tilltalar honom aldrig, och han inbjudes ej till hofvet af annan anledning än att anses tillhöra Prinsessans hof. Han håller sig likväl framme vid alla tillfällen; när Konungen tager emot generalitetet eller sitt hof, är han alltid en af de förste att inställa sig, ja, han var till och med med på Grefve Fersens begrafning; antingen är han verkligen så inskränkt att han ej märker, hurusom alla menniskor lika såväl som Konungen undvika honom, eller också vill han genom sitt sätt att uppträda ådagalägga sin oskuld. Han är med i hofkretsarne och öfverallt, han har till och med infunnit sig hos Grefven och Grefvinnan Fabian Fersen samt med dem talat om händelsen den 20 Juni på ett sätt, som om han varit Grefve Fersens räddare. Han skryter för alla öfver att Konungen talat med honom, då sanningen tvärtom är att Konungen aldrig rigtar ett ord till honom. Hans uppträdande är så besynnerligt, att ingen rätt kan begripa detsamma, men det bidrager åtminstone ej att öka den aktning man kan hysa för honom; i stället är han nästan allmänt utpekad nu, sedan man fått närmare kännedom om detaljerna vid händelserna den 20 Juni. De personer, som söka urskulda honom, förklara att han tappat hufvudet samt saknat erforderlig beslutsamhet, hvilket likväl ingalunda kan vara till hans beröm. Man får väl se, när en gång hela rättegången blifver utredd och Herr Silfversparres verkliga uppförande blifver bekant, huruvida han skall kunna rättfärdiga sig; under tiden sprider sig dock kännedomen om hans handlingssätt ibland allmänheten, och sanningen kommer alltid fram. Grefve Fabian Fersen och hans greffinna taga emellertid numera aldrig emot denne general, när han låter anmäla sig, ty de hafva fått kännedom om hvad som genom förhören blifvit utrönt. Jag tror dock för min del med säkerhet, att han felat mera genom dumhet än till följd af brottslig vilja. På det hela är dock alldeles omöjligt att förstå något af det, som hände denna olyckliga dag, hvars tilldragelser säkerligen blifvit framkallade utaf partilidelserna. Man fruktade troligen,

att se Konungen omgifven af royalister, hvilka kunde gifva honom nyttiga råd, och önskade, att demagogerna ensamt skulle komma till makten. Hela denna sak är dock fullkomligt omöjlig att begripa, men säkert är, att den för all framtid kommer att utgöra en skamfläck för den svenska nationen. — — — — —

1811.

Juli månad.

Den långvariga rättegången rörande händelserna den 20 Juni börjar nu äntligen att närma sig sitt slut och de vidlyftiga handlingarna, hvilka upprepade gånger blifvit genomgångna såväl hos polisen och kämnersrätten som uti hofrätten kunna un öfverlemnas till statsrådet. Den dom, som Hofrätten afkunnat öfver de personer, som befunnits vara Grefve Fersens mördare, och dem, som framkallat upploppet den 20 Juni, var ovanligt mild, hvilket måste antagas bero antingen på svaghet hos domstolen eller också derpå, att den förberedande undersökningen spridt föga ljus i saken. Det var tydligt, att polisen velat undvika, att personer i framskjuten samhällsställning och som tagit verksam del i 1809 års revolution, skulle komma att bestraffas; man försökte därför att öfverskylda deras brottslighet och så missleda undersökningen, att de skulle drabbas uteslutande af missstankar. Det omtalades emellertid ganska allmänt, att det var Herr von Platen, som allra först framkastat tanken på historien om Prins Carl Augusts förgiftning och i sammanhang härmed utslungat missstankar emot den förre Konungens förtrogne vänner; man påstod också, att Herr von Mannerheim, som bekläder befattningen som Justitie-Ombudsman, varit det egentliga upphofvet till oroligheterna, och att han till och med den 20 Juni förklädd varit med bland folkhoppen för att underblåsa upphetsningen. Sådana rykten äro allmänt spridda bland allmänheten, men de äro verkligen så ohyggliga, att jag icke vågar försäkra någonting bestämdt härvidlag och skulle för min del gerna vilja hoppas, att de äro ogrundade, men så mycket är

¹ Innehåller ej till förevarande ämne hörande betraktelser.

dock fullkomligt säkert, nämligen att Herr von Platen var en af de förste, som framkastade misstankar rörande prinsens förgifning, likasom att det var från den utaf Herr von Mannerheim strax efter Carl Augusts död med anledning af riksdagskallelsen instiftade klubben, som den ohyggliga fabeln »Räfvarne» utspreds, åtminstone blef den der i första hand uppläst och diskuterad. Inom denna klubb förtalades för resten alla den förre Konungens förtrogne vänner och behandlades såsom eländige giftblandare; minst af alla skonades familjen Fersen.

Nog hade man bort väcka åtal emot militärbefälet och i främsta rummet emot Herr Silfversparre, men Konungen lät af politiska skäl öfvertala sig att ej vara för sträng utan taga hänsyn till den verksamma del, som denne tagit uti Gustaf Adolfs arrestering, och det är verkligen ett bevis på Konungens mildhet, att han ej ännu låtit ställa honom under krigsrätt. Militärbefälet i allmänhet förtjenade att bestraffas för sin pligt-förgätenhet att ej hafva sökt afstyra detta upplopp, som stört den allmänna säkerheten. Då man emellertid hade sina misstankar, att ganska högt stående personer vore invecklade häruti, undvek man med flit att försöka taga reda på anstiftarne af denna ohyggliga händelse samt ledde undersökningen med slapphet och långsamhet. Ett helt år hade gått utan att man lyckats upptäcka någonting eller kommit till något resultat. Nu blef hofrättens dom underkastad Konungens pröfning, sedan högsta domstolen för sin del förklarade, att den ansåg hofrätten hafva dömt alltför mildt. Kronprinsen var äfven särdeles missnöjd med hofrättens dom och begagnade sig nu häraf att återförvisa saken till hofrätten för ny behandling i och för skärpandet af de brottsliges straff. Han uttryckte högt inför alla sitt stora missnöje och kallade domen löjlig. Det var efter öfverenskommelse med Konungen, som han den 25 i denna månad uti statsrådet förklarade, att hofrätten skulle anmodas fatta ett annat beslut. Man visste, att endast presidenten och tvenne ledamöter ansett att en strängare behandling bort tillkomma dem, som gjort sig skyldiga till mordet, samt dem, som varit upphofvet till händelserna den 20 Juni, men att alla de öfriga ledamöterna hade varit svaga nog att låta skrämra sig till att fatta ett så föga värdigt beslut. Man misstänker, att de insett, att flera högt stående personer voro medbrottsliga därför att de befrämjat saken, och de fruktade törhända dessas hämnd för den händelse de brukat större stränghet. Det är i sanning högst bedröfligt att

finna, huru illa denna angelägenhet blifvit behandlad samt med hvilken långsamhet och vårdslöshet, som man bedrifvit undersökningen för att upptäcka de medbrottslige, likasom huru man på alla sätt sökt skona militärbefälet för att icke blotta befälhafvarens dumhet, sinnesfrånvaro och oduglighet.

Konungen förargade sig sjelf vid genomläsningen utaf handlingarna i målet ganska mycket öfver, att han underlåtit att genast låta arresteras Herr Silfversparre, men felet var nu en gång begånget, och Konungens godhet och mildhet hade vid detta tillfälle icke förnekat sig. Det vill derfor verkligen synas, som om militärbefälet kommer att gå fullkomligt strafflost från det hela. Sjelf har jag genomläst handlingarna, och af dem framgår det ganska tydligt, att det borde varit en lätt sak att hafva kommit de hemliga driffjedrarne på spåren, men sedan man nu dragit ut på tiden, torde det nog blifva svårare.

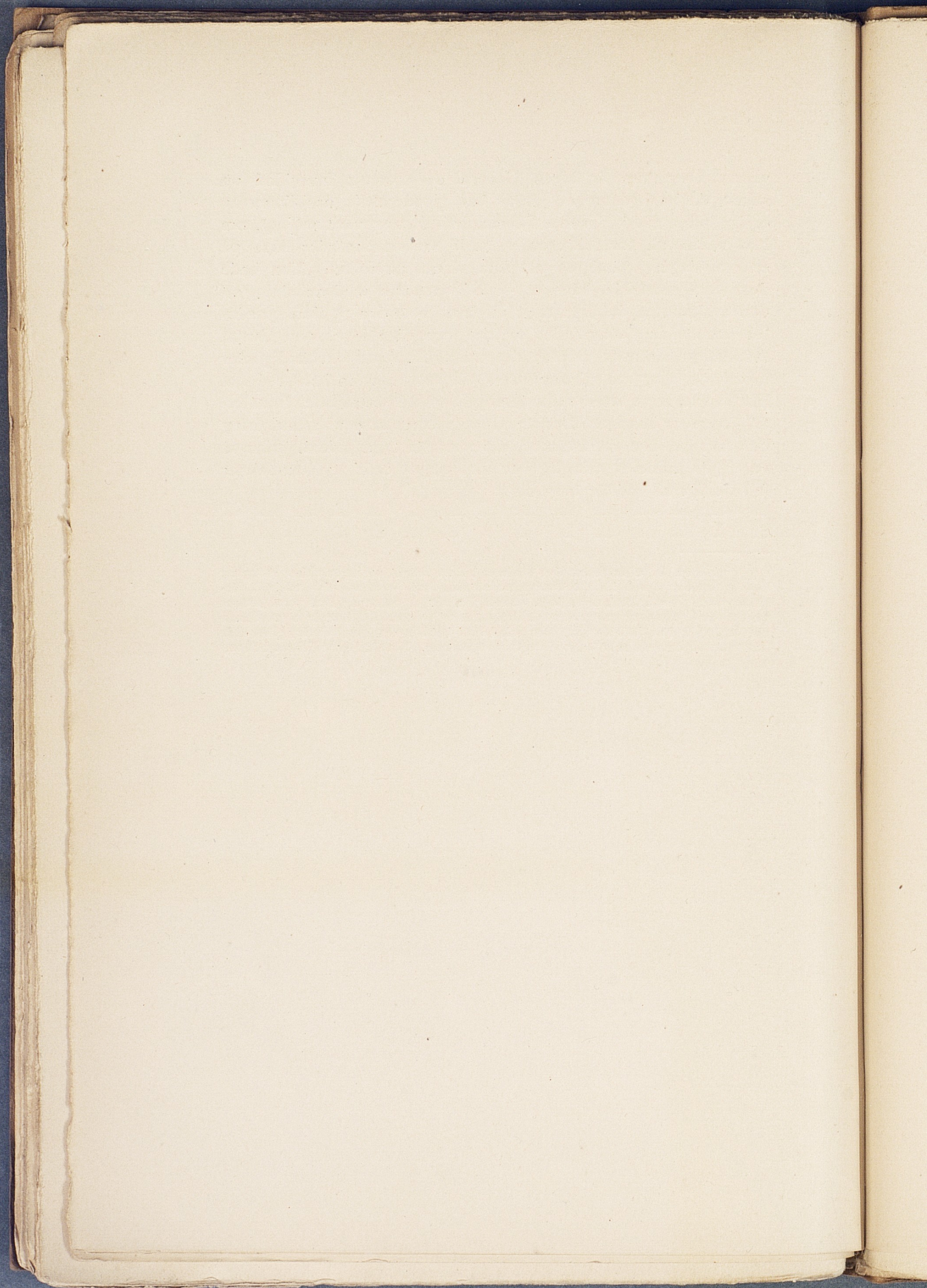
Kommer ej en efterverld att vinna större klarhet i allt detta än det lyckats för samtiden, och detta är väl föga troligt, så förblifver för all framtid hela denna historia en förborgad hemlighet.

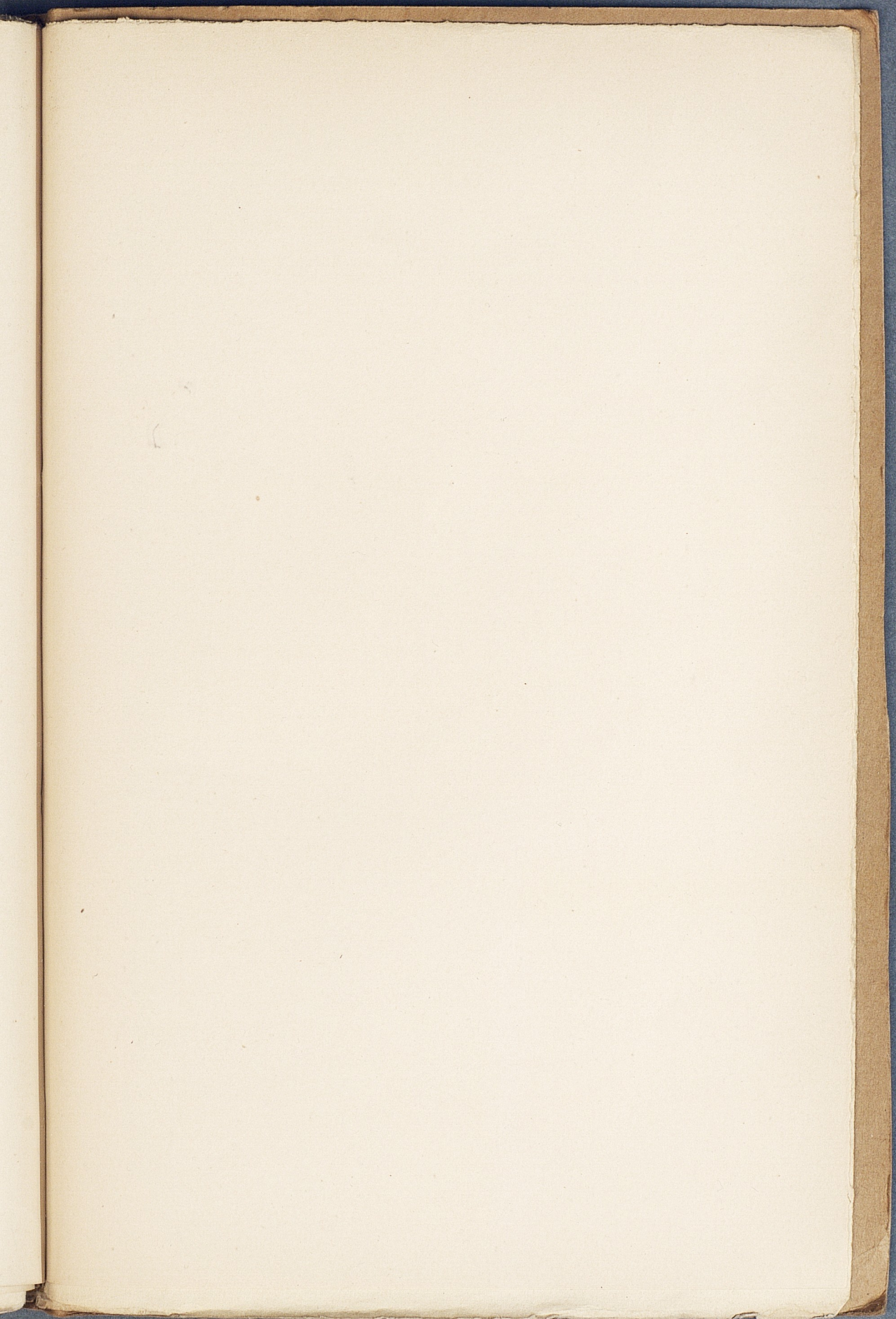
November månad.

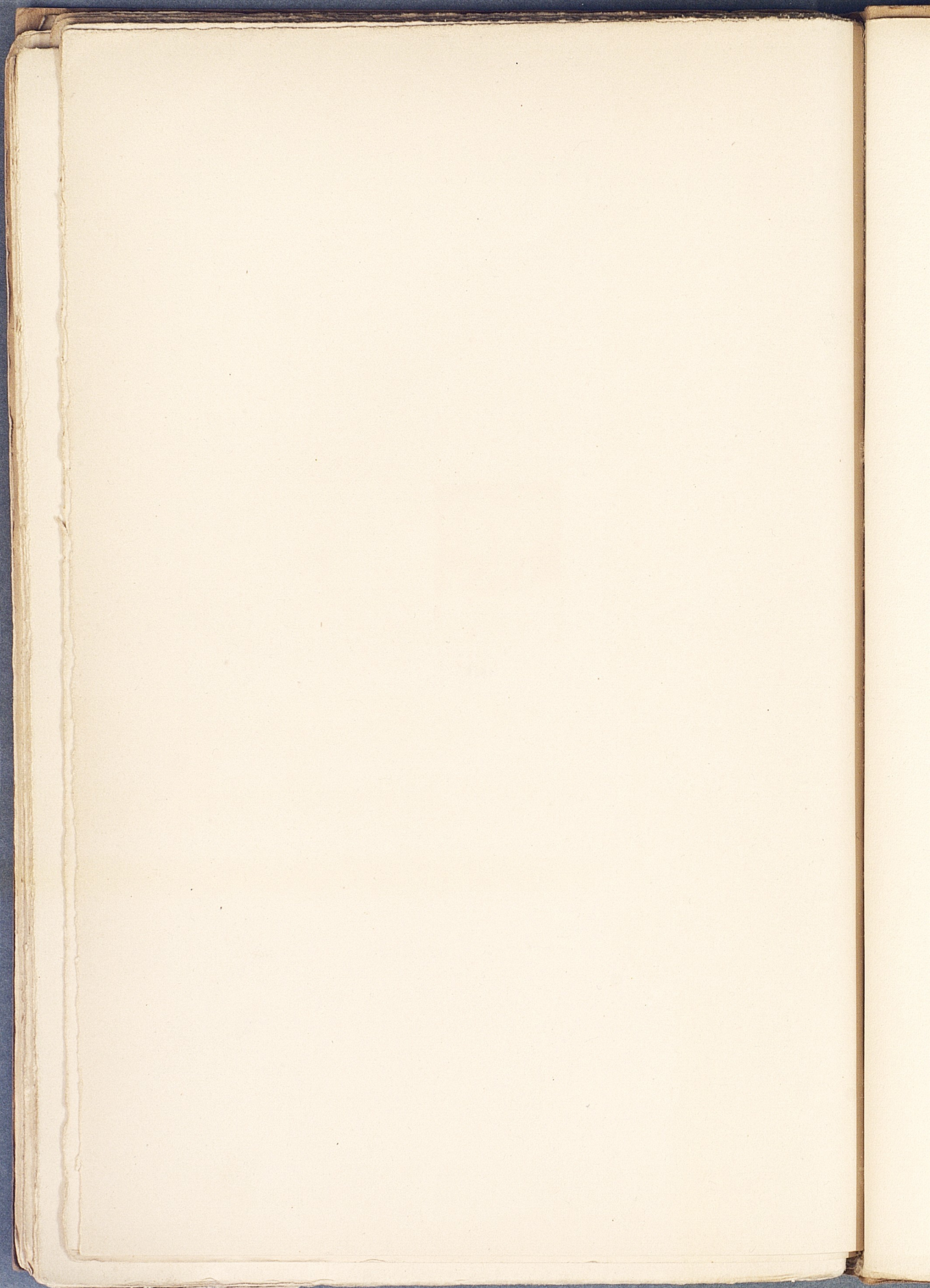
Såsom jag under sommarens lopp omförmält hade Kronprinsen ej velat godkänna den dom, som högsta domstolen afkunnat öfver de brottslige från den 20 Juni, nu hade domstolen något skärpt de ådömda straffen. Justitie Kanslern hade ställt Herr Silfversparre och militärbefälet under åtal för pligtförgätenhet. Kronprinsen omtalade detta för mig och omnämnde, att några af statsråden verkligen önskade se Herr Silfversparre bestraffad, men han trodde i alla fall, att allt skulle aflöpa uti godo. Det föreföll verkligen strax efter Kronprinsens hitkomst, som om han skulle önskat se anstiftarne af upploppet strängt bestraffade, likaså väl som de pligtförgätne personer, hvilka underlåtit att afstyra detsamma, men nu, sedan man ifrån början begått den försummelsen att ej ställa Herr Silfversparre under krigsrätt, tyckes kronprinsen lyssna till de föreställningar, som göras honom härvidlag, att ett sådant steg skulle kunna betraktas såsom ett öppet klander utaf den mildhet, som Konungen

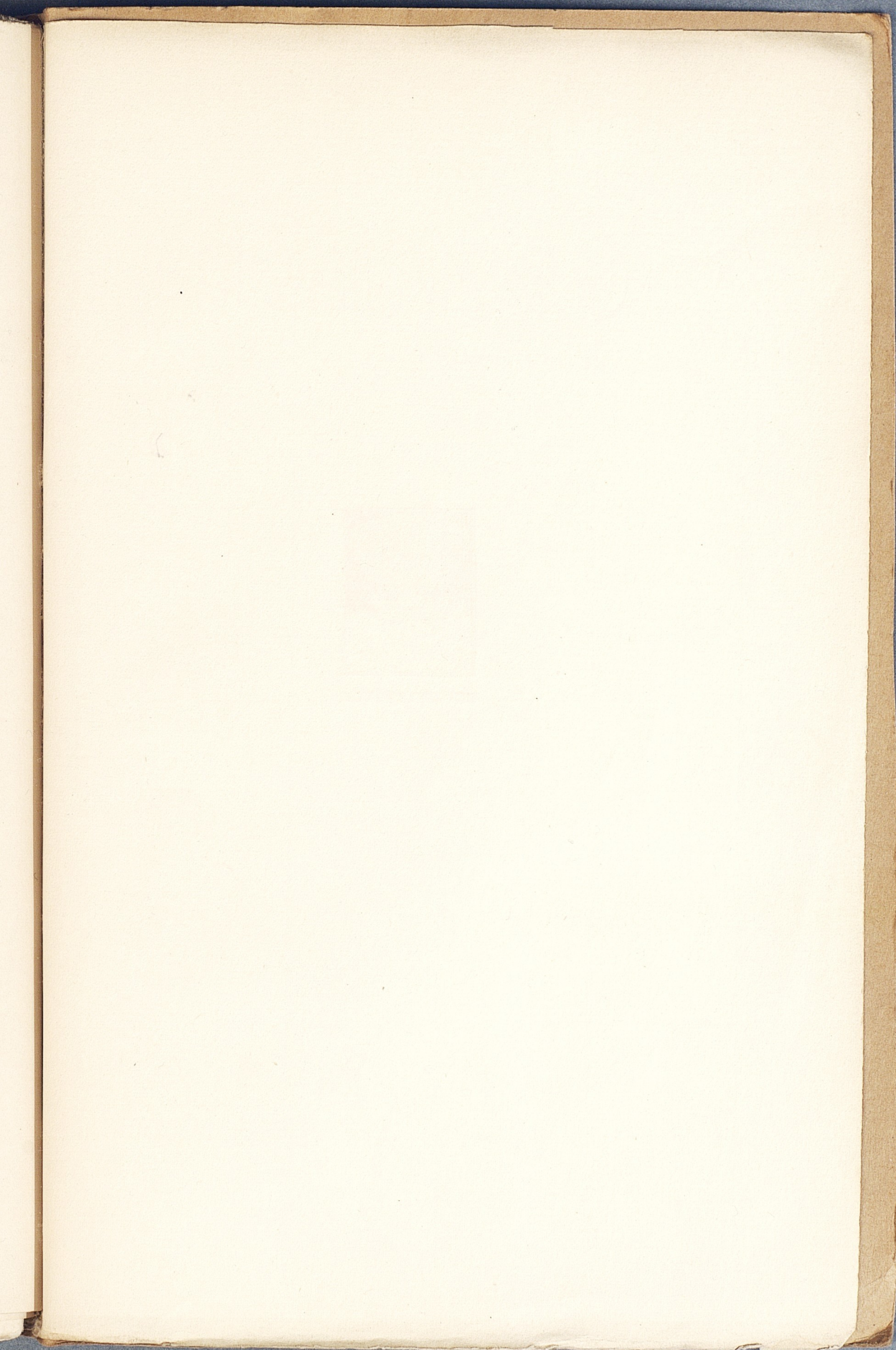
visat. Dessutom är äfven General Adlercreutz invecklad uti saken, då han genom de försök han gjorde att lugna folkmassan ej lyckades rädda Grefve Fersen, hvilket nog varit möjligt, om han redan på förmiddagen vidtagit samma åtgärder som på eftermiddagen, nämligen att låta skjuta på folket. Man hade dessutom särskilda hänsyn för Silfversparre med anledning af den verksamma del han tagit uti hvad som den 13 Mars gjordes för att rädda fosterlandet ur det olyckliga läge, som Gustaf Adolfs galenskaper störtat det uti. Alla dessa omständigheter invercade nog på Kronprinsen till att nedtysta hans redbara hjertas maningar att söka få de pligtförgätne bestraffade. Emellertid kommer man att försätta Herr Silfversparre ur tjenstgöring och tvinga honom att med det snaraste taga afsked. Han är verkligen alldeles oduglig att föra något befäl, ty han saknar fullkomligt all militär begåfning.¹

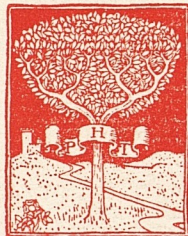
¹ Någon tid efter sedan det beslutet blifvit fattadt, att ingen vidare rättegång skulle inledas emot Herr Silfversparre rörande hans beteende den 20 Juni, försökte man förmå honom att taga afsked från sitt regemente. Man bjöd honom en oerhörd ackordssumma för att blifva af med honom. Då han är mycket mån om sig, gick han in häruppå; han fick likväl behålla den generalsvärdighet, som han utan någon som helst krigarebragd förvärfvat sig. (Not skrifven i Februari 1812.)

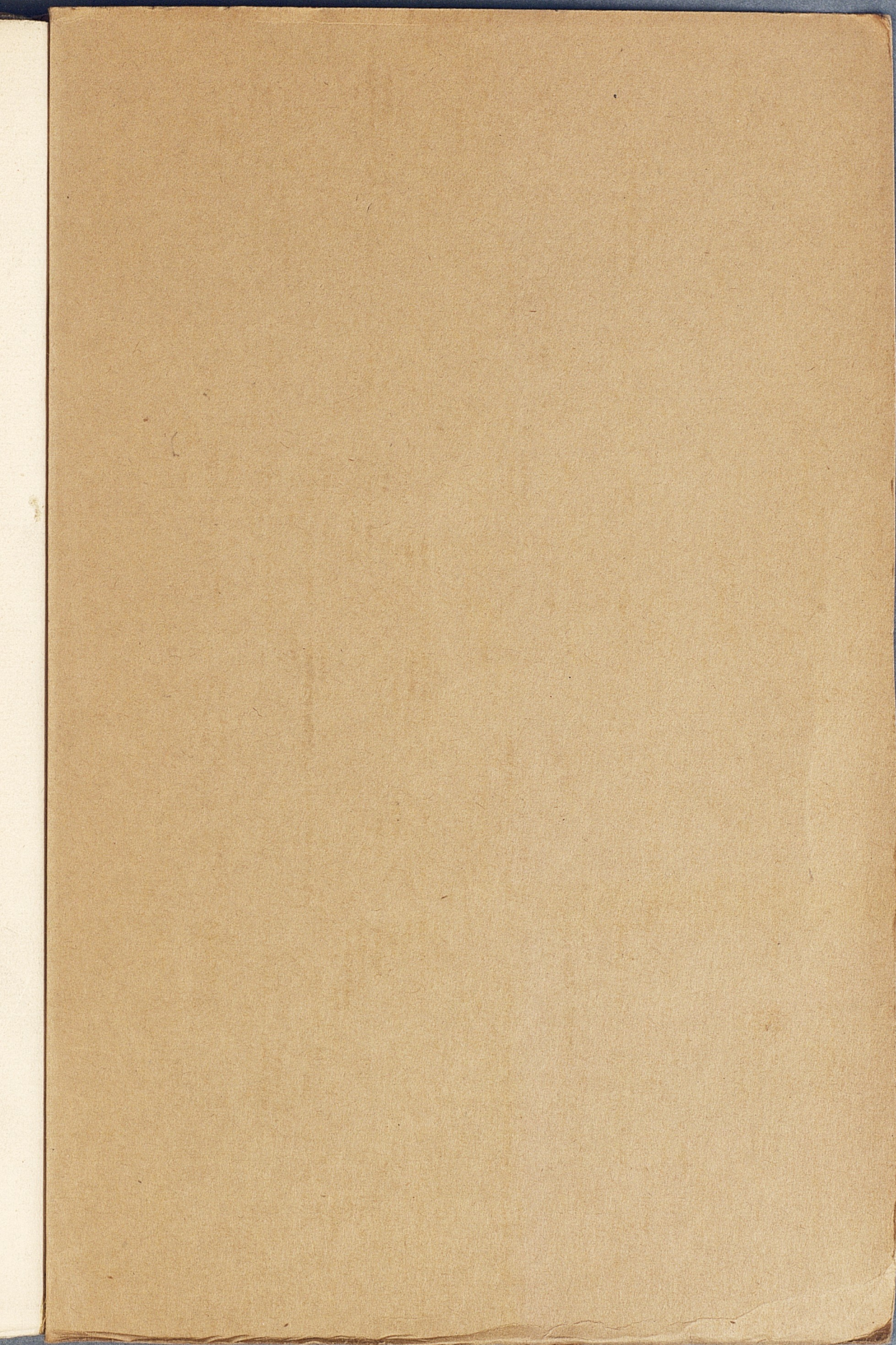

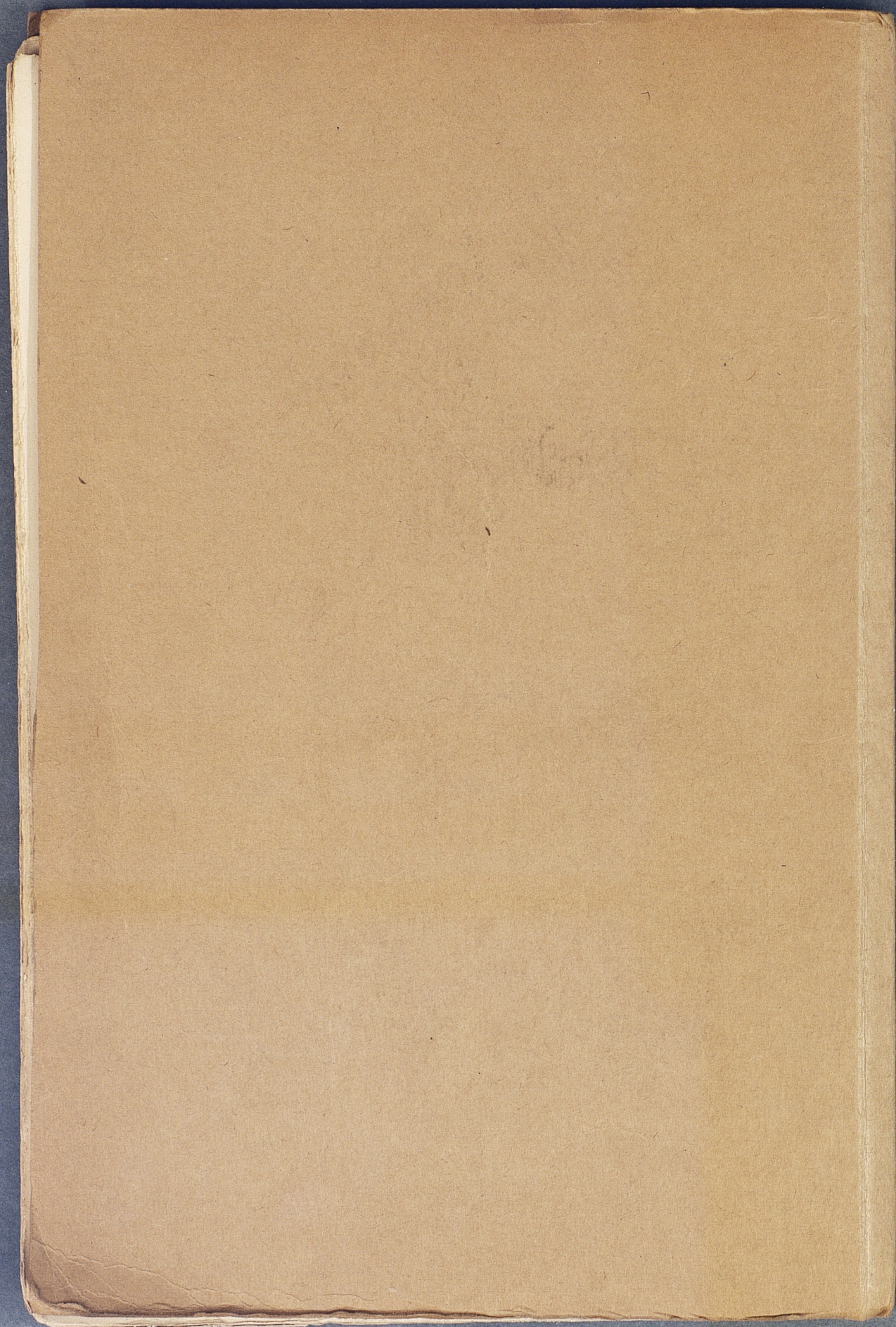

SEPARATTRYCK

www.books2ebooks.eu